

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra společenských věd

JAN PONÍŽIL

V. ročník – prezenční studium

Obor: základy společenských věd – pedagogika pro SŠ

**VÝUKA EKONOMIE NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH A PROBLEMATIKA
FINANČNÍ GRAMOTNOSTI**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Ing. Dora Assenza, Ph.D.

OLOMOUC 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a použil jsem jen uvedených pramenů a literatury.

V Přeborově dne 28. 6. 2010

.....

Jan Ponížil

Poděkování

Děkuji Ing. Doře Assenze, Ph.D. za vedení při tvorbě této diplomové práce.

Obsah

Obsah	5
Úvod	6
1. Charakteristika základních pojmů	8
2. Výuka finanční gramotnosti	17
2.1 Praktická východiska finanční gramotnosti	18
2.2 Teoretická východiska k finanční gramotnosti	23
2.3 Charakteristika vzdělávání v ČR	30
3. Rámcový vzdělávací program	35
3.1 Úrovně kurikulárních dokumentů	36
3.2 Klíčové kompetence	37
4. Vzdělávání pedagogů odborných ekonomických předmětů v ČR	38
5. Výzkumné šetření	39
5.1 Metodika výzkumu	39
5.2 Charakteristika výběru	41
5.3 Hypotézy	41
5.4 Cíle a úkoly šetření	42
6. Prezentace výsledků	43
6.1 Prezentace výsledků dotazníků pro studenty	43
6.2 Prezentace výsledků dotazníků pro učitele	62
7. Shrnutí	82
Závěr	87
Seznam použité literatury	99
Internetové zdroje	102
Přílohy	
Anotace	

ÚVOD

Vzdělávání v jakémkoliv oboru lidské činnosti je zpravidla aktivita pozitivní; informace a dovednosti získané soustavným a systematickým vzděláváním se pak stávají pro svého nositele obvykle velkým potenciálem do budoucna. Je však nezbytné, aby klíčová fakta a data sledovaného oboru nebyla pouze předávána jejich budoucím uživatelům, ale aby byla věnována promyšlená a cílená péče také výchově správného používání právě všech těchto potenciálů ukrytých v samotné osvojené informaci. Pak se teprve vzdělání může stát pevným a užitečným základem pro běžný praktický život každého jedince.

Od prvopočátku existence lidské společnosti patří sféra materiální k velmi důležitým oblastem života, neboť její správné a zdravé fungování zajišťovalo a dodnes zajišťuje či mělo by zajišťovat míru prosperity každé společenské komunity. V současné moderní době, kdy se platidlem v této materiální sféře historickým vývojem staly peníze, mluvíme o finanční sféře, o financích a v neposlední řadě o finanční gramotnosti. Ve světě stíženém finanční krizí se zdá být právě finanční gramotnost jednou z nejpodstatnějších, avšak bohužel dosti podceňovanou dovedností každého člena moderní společnosti. Neinformovanost a neznalost základních principů a pravidel hospodaření ve finanční sféře přispívá k vytváření panického, chaotického a nerovnovážného stavu. Nesystematickými, neúčelnými a nedostatečně promyšlenými finančními operacemi trpí samotní jedinci i jejich rodiny, firmy malo i velkopodnikatelů, regiony, státy, lavinovým efektem jsou do finančních pastí strhávána postupně všechna odvětví společenského života. Finanční obtíže se tak stále více prohlubují a zachvacují celý globalizovaný svět.

Výsledky průzkumu Ministerstva financí¹ a závěry Světové banky ukazují na obrovskou zadluženost mnoha domácností a vedou k naléhavé potřebě zlepšit úroveň finanční gramotnosti obyvatelstva, která se má stát účinným nástrojem prevence. Z výzkumů dále vyplývá, že neúnosné zadlužování jedinců a rodin není vůbec závislé na výši dosaženého vzdělání. Lze tedy předpokládat, že cíleným vzděláváním a postupným působením na každého jednotlivce v oboru finanční gramotnosti bude pravděpodobně možné ve značném rozsahu ovlivnit myšlení lidí v této oblasti a v určitém časovém horizontu můžeme očekávat kýženou změnu v postojích většiny

---

¹ Autor neuveden, Dostupný z WWW: http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_55982.html

populace k finančním prostředkům a hospodaření s nimi. V neprospěch znalosti hospodaření s rodinnými finančními prostředky hovoří i další statistický údaj - celkové množství provedených exekucí překročilo v naší republice již jeden milión.

Ve světě, kde se materiální bohatství stalo jakýmsi symbolickým – virtuálním fenoménem, je poznání principů fungování finančních operací neopominutelné, neboť je - mimo jiné závažné faktory - chápání těchto principů spojeno i se současnou pluralitou politických názorů, což do jisté míry negativně ovlivňuje proces finančního vývoje v každé zemi, tedy i v naší republice. Celková výsledná zadluženost České republiky každým rokem narůstá do neúnosných hodnot. V nedávné době náš státní dluh překročil 1,4 biliónu korun, tedy těžko uvěřitelných tisíc a čtyřista miliard korun.² Již dnes nemáme prostředky na splácení úroků z dlužné částky a podle finančních odborníků se situace bude do budoucna spíše zhoršovat. Tento stav se bude negativně vyvíjet také za přispění těch voličů, kteří svou neznalostí peněžních toků inklinují k postojům tzv. „sociální spravedlnosti“, a kteří si neuvědomují, že ve výsledku na svá nepromyšlená rozhodnutí pak doplatí především oni sami a následně jejich potomci.

Téma „Vzdělávání v oboru finanční gramotnosti“ se jeví v současné době jako velmi aktuální. Nutnost šíření nezbytných informací týkajících se správy finančních prostředků každého z nás, mě přiměla soustředit svou diplomovou práci právě na problematiku finančního vzdělávání.

Cílem mé práce bylo zmapovat současnou výuku ekonomie na gymnáziích a na středních odborných školách, a v návaznosti na tento výzkum zjistit, zda nastupující mladá generace bude mít při vstupu do praktického života dostatečný teoretický a postojový základ k tomu, aby neopakovala chyby v hospodaření se svými finančními prostředky jako generace jejich rodičů, kterým ve velké většině případů možnost ve vzdělání v oboru finanční gramotnosti nebyla v minulosti dána.

---

² Autor neuveden, Dostupný z WWW:<http://www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=cesko-statnidluh-rok>

1. CHARAKTERISTIKA ZÁKLADNÍCH UŽÍVANÝCH POJMŮ

Ekonomie je věda, která zasahuje téměř do všech oblastí našeho každodenního života. Je to věda složitá, využívající poznatky usilovné tvůrčí práce celých generací ekonomů. Nejedná se o tzv. uzavřenou disciplínu, neboť je úzce spjata s dalšími obory, jako je účetnictví, matematika, hospodářské výpočty, zbožíznalství, marketing, psychologie, sociologie, politologie, právo, filozofie, historie a statistika. Lze ji tedy považovat za interdisciplinární obor.

Ve sdělovacích prostředcích, odborné literatuře i v běžném životě se setkáváme s ekonomickými pojmy, které se mohou zdát jasné a srozumitelné právě pro jejich četnost opakování. V průběhu přípravných dotazovacích akcí mezi naší především mladou populací jsem zjistil, že opak je pravdou. Nejprve si tedy alespoň stručně osvětlíme základní pojmy. Pojmy, které se vyskytují v přiložených dotaznících a jsou důležitou součástí této práce. Pro další úspěšné pochopení je podstatná základní orientace v dané problematice.

1) Ekonomie

Slovo „ekonomie“ pochází z řeckého **oikos**, což znamená „dům“, a **nomos**, tedy „pravidlo, zákon“. Původně se tímto slovem vyjadřovalo vedení domácnosti. Je to společenská věda, která se zabývá lidským jednáním ve světě omezených zdrojů a neomezených potřeb.³ Jiný pramen definuje ekonomii jako vědu „o *nejobecnějších souvislostech v ekonomickém životě společnosti, viděných v jejich celku*“.⁴ Chápu to tedy tak, že je to věda o uspokojování potřeb trhu.

---

³ Autor neuveden, Ekonomie, Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomie>

⁴ SOJKA, M., KONEČNÝ, B. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libri, 2002, s.16.

2) Ekonomika

„Ekonomika“ neboli „hospodářství“ je shrnutí hospodaření určitého subjektu, například státu, organizace nebo jednotlivce.

Pojem „ekonomika“ může zahrnovat více významů:

- **hospodářství** (nadmárodní, národní či podnikové);
- **hospodaření** (ekonomické činnosti, jako je plánování, organizace, výroba, prodej nebo investování);
- **hospodárnost** (využití dostupných prostředků ekonomickými subjekty tak, aby bylo dosaženo minimálních nákladů a zároveň maximálního možného zisku).

V ekonomice lze dále rozpoznat různé aktivity a **děje**:

- výrobu
- přerozdělování
- směnu
- spotřebu statků a služeb.⁵

3) Trh, tržní mechanismus

„Trh je společenská instituce založená na směně zboží. Sestává z aktu koupě a prodeje, které se mohou odehrávat na tržišti, v prodejně či kanceláři a mohou probíhat po telefonu, případně i přes počítačovou síť. O trhu lze hovořit obecně, ale můžeme rozebírat i určité druhy trhů, jako je trh zboží, trh pracovních příležitostí či finanční trh.“⁶
Je to místo, prostor (i virtuální), kde dochází k uspokojení poptávky nabídkou.

„Tržní mechanismus je založen na principu decentralizované horizontální koordinace hospodářských činností.“⁷ Chápu to tak, že svobodné subjekty na trhu poskytují své produkty, služby, myšlenky a zákazníci svobodně využívají této nabídky k uspokojení svých individuálních specifických potřeb

---

⁵ Autor neuveden, Ekonomika, Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomika>

⁶ SOJKA, M., KONEČNÝ, B. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libri, 2002, s. 25

4) Finanční gramotnost

Finanční gramotnost je cíl, který si vytyčila tři ministerstva České republiky – Ministerstvo financí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvo průmyslu a obchodu. Vše podléhá Strategii finančního vzdělávání.

Finanční gramotnost je souhrn dovedností a schopností, pomocí nichž si každý jednotlivec dokáže finančně zabezpečit svou rodinu a aktivně se umí podílet na trhu finančních produktů a služeb. Takový občan je schopen se orientovat ve správě svého/rodinného rozpočtu a zohledňovat aktuální stav ekonomiky a svou životní situaci.

Finanční gramotnost se dělí na tři základní oblasti:

- a) gramotnost peněžní
- b) gramotnost cenová
- c) gramotnost rozpočtová

ad a

- soubor kompetencí nutných k účinnému řízení hotovostních a bezhotovostních transakcí.

Ad b

- soubor kompetencí vhodných k chápání cenových mechanismů a inflace/deflace.

Ad c

- je součástí správy osobního/rodinného rozpočtu a vede ke schopnosti jedince rozumět a porovnávat rozličné leasingové a úvěrové nabídky, vklady, pojistky a investice. Rozpočtová gramotnost je součtem správy finančních aktiv a správy finančních pasiv (závazků).

Finanční gramotnost je důležitá část širší ekonomické gramotnosti, která dále zahrnuje např. schopnost jedince zajistit si příjem, zvažovat důsledky svých osobních rozhodnutí o současném i budoucím finančním příjmu, umět se orientovat na trhu

---

⁷ tamtéž

pracovních příležitostí, schopnost rozhodovat o svých výdajích apod. Od finanční gramotnosti nelze separovat ani makroekonomické aspekty a daňovou oblast, a to zejména z toho důvodu, že se významně podílí na finančních zdrojích jednotlivců i domácností a má velký vliv na peněžní toky v soukromých financích.

Finanční gramotnost tedy tvoří jednu ze složek tzv. klíčových kompetencí (viz. Kapitola 3.2), to znamená znalostí, dovedností a hodnotových postojů, které by měl občan mít, aby se mohl kvalitně uplatňovat ve složitých ekonomických podmínkách současné společnosti. S finanční gramotností dále souvisí zvláště gramotnost numerická, informační a právní. Rozvojem těchto kompetencí lze současně docílit i vytváření a posilování politického, právního a ekonomického myšlení občanů.⁸

5) Daně

Daně jsou nejčastěji definovány jako povinná, státem nařízená a vymahatelná nevratná platba do státního rozpočtu. Je tedy nezbytně nutné, aby daně byly pevně stanoveny zákonem a kromě způsobu jejich výpočtu a výběru byly jasně vymezeny také příslušné sankce v případě jejich neplacení.

V České republice se daně tradičně člení do dvou skupin:

- **daně přímé**: jsou **zdaněním příjmu nebo majetku poplatníka**. Jsou odváděny příslušnému finančnímu úřadu na základě písemného daňového přiznání poplatníka.

- **daně nepřímé**⁹: jsou **zdaněním prodeje zboží** (statky a služby) a přiznává je a odvádí je finančnímu úřadu plátce této daně (prodávající, který prodal zboží). Nepřímými jsou nazývány proto, že daň je hrazena „z kapsy“ kupujícího (část ceny zboží), ovšem kupující nepodává žádné daňové přiznání a většinou ani nevnímá, že nějakou daň platí. **Daň z přidané hodnoty (zkratka DPH)** tvoří jeden z nejdůležitějších příjmů státního rozpočtu. Platí ji všichni při nákupu většiny zboží a služeb, proto se jí také někdy říká „univerzální daň“. Princip této daně je v tom, že dodavatel, pokud je registrován jako plátce, musí odvést z obchodu část hodnoty, pokud je tento obchod předmětem daně. Naopak odběratel si za jistých podmínek může zažádat o vrácení daně, kterou při obchodu dodavateli - plátcí zaplatil.¹⁰

---

⁸ SPOLEČNÝ DOKUMENT MŠMT, MPO, MF ČR: *Systém budování finanční gramotnosti na SŠ*

⁹ Autor neuveden, Daně, Dostupný z WWW: <http://www.testyzucetnictvi.cz/slovnicek-ucetnich-pojmu.php?pojem=dane>

¹⁰ Autor neuveden, DPH, Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/41559-co-je-treba-vedet-o-dph/>

Objemově jsou pro státní rozpočet významnější nepřímé daně (daň z přidané hodnoty a spotřební daň), třetí největší příjem má pak stát u daní z příjmu fyzických a právnických osob.

6) Hrubý domácí produkt

„Hrubý domácí produkt (HDP, v mezinárodních pramenech GDP z anglického Gross Domestic Product) je celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období (zpravidla 1 rok) výrobními faktory v národním hospodářství bez ohledu na to, jsou-li vlastněny občany státu, nebo cizinci.“¹¹

Tento ukazatel se používá v makroekonomii pro určování výkonnosti ekonomiky států. V mezinárodních srovnáních se také používá HDP na obyvatele (HDP na hlavu).¹²

7) Aktiva

Aktiva jsou hospodářské prostředky, které byly účetní jednotce svěřeny zakladatelem či zřizovatelem, nebo které získala vlastní činností a očekává se od nich budoucí ekonomický prospěch. Aktiva jsou vše, co je majitelem považováno za cenné. Mohou mít materiální formu (věci, osoby, budovy) nebo abstraktní podobu (informace, práva, služby apod.). Což se dá také vysvětlit: Aktiva jsou vše co vydělává peníze, jsou zdrojem vašich příjmů.

- Člověk je největší aktivum, vydělává svou prací.
- Pronajímané nemovitosti.
- Cenné papíry, jejichž cena roste a dividendy
- Byznys, který vydělává
- Licence, patenty a autorská práva

---

¹¹ SOJKA, M., KONEČNÝ, B. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libri, 2002, s. 47

¹² Autor neuveden, HDP, Dostupný z WWW: http://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/h_ch.html

8) Pasiva

Pasiva vyjadřují způsob, jakým byla nabyta aktiva. Pasiva se skládají z vlastních a cizích zdrojů. Cizí zdroje jsou současné povinnosti účetní jednotky, přinášející společnosti ekonomický prospěch, které vznikly jako důsledek minulých skutečností a při jejichž vypořádání se očekává odliv prostředků. Vlastní zdroje jsou vlastní kapitál (případně vlastní jmění), jiné vložené zdroje ve formě fondů, zdroje získané z dotací či darů, ziskové fondy a hospodářské výsledky převedené z minulých let. Shrnu-li to stejně jako u aktiv, jsou pasiva: vše, co „peníze vytahuje z kapes“. Pasiva jsou vytvářena na úkor aktiv a tudíž snižují příjmy. Pasiva jsou zdrojem pravidelných výdajů.

- Výdaje na bydlení – údržba bytu, domu, energie atd.
- Automobil – opravy a benzín
- Spotřebitelské úvěry, půjčky a dluhy
- Cenné papíry, jejichž hodnota klesá
- Byznys, který prodělává

9) Leasing

Jako leasing je v českém prostředí označován *finanční produkt*, kterým je možné financovat pořízení většinou movité věci. Je charakterizován především vazbou na financovaný předmět. Je to produkt, který se objevil v ČR teprve po roce 1989 a má za sebou několik let poměrně rychlého rozvoje.

Existuje několik druhů leasingu, obvykle rozlišujeme:

- **finanční leasing**

- **operativní leasing**

Většina leasingových společností v České republice je členem České leasingové a finanční asociace – př.: ŠkoFIN, S Auto leasing, Kooperativa, Credium, GE Money, ČSOB leasing a mnoho dalších.

a) Finanční leasing

Základním typem leasingu je finanční leasing, kdy financovaný předmět je po celou dobu majetkem financující (leasingové) společnosti a teprve na konci leasingu přechází vlastnictví na zákazníka. Vlastnictví předmětu financování významně snižuje riziko leasingové společnosti.

b) Operativní leasing

Operativní leasing se od finančního leasingu liší zejména tím, že předmět nájmu (nejčastěji vozidlo) zůstává ve vlastnictví leasingové společnosti i po skončení smlouvy. To umožňuje leasingovým společnostem započítat do splátek pouze rozdíl mezi pořizovací a zůstatkovou hodnotou předmětu nájmu.¹³ Výhodou je, že uživatel pronajaté věci si celou částku nájmu vkládá do nákladů, ale užívaný předmět nijak nefiguruje v závazcích společnosti.

10) Penzijní připojištění

Penzijní připojištění je vysoce efektivní způsob ukládání peněz primárně určený k akumulaci a zhodnocování prostředků na penzi. Stát penzijní připojištění garantuje, přispívá ke vkládané částce dle její výše až 150 Kč měsíčně (při vkladu 500 Kč a více) a jeho majitele při splnění určitých podmínek daňově zvýhodňuje (vklady nad 6000/rok se odečítají z daňového základu až do výše 12 000 ročně). Penzijní připojištění si může zřídit kterákoliv osoba starší 18 let, která je občanem ČR či jiné země EU s trvalým pobytem v Česku nebo účastníci se veřejného zdravotního nebo důchodového pojištění v rámci České republiky.¹⁴

---

¹³ Autor neuveden, Operativní leasing, Dostupný z WWW: <http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/informace/prubeh-leasingu/co-to-je/>

¹⁴ Autor neuveden, Penzijní připojištění, Dostupný z WWW: http://finance.idnes.cz/fi_penzprip.asp

11) Stavební spoření

Stavební spoření vzniklo za účelem umožnit širokému spektru obyvatel formou výhodných podmínek spoření řešit a realizovat vlastní bytovou otázku. Stavební spoření vytváří za spoluúčasti státu podmínky pro tvorbu vlastního kapitálu, které neumožňuje žádná jiná forma spoření, a společně s výhodným úvěrem vytváří prostředky pro financování bydlení.¹⁵

12) Životní pojištění

Životní pojištění je smlouva mezi vlastníkem a pojišťovnou, ve které se pojistitel zavazuje zaplatit část peněz pojištěné osobě v případě doby nezbytného léčení, za trvalé následky úrazu, za hospitalizaci následkem úrazu nebo tuto částku zaplatit oprávněné osobě v případě úmrtí pojištěného.

Pojištěný platí za tuto smlouvu v pravidelných dohodnutých intervalech.

Druhy životního pojištění:

- a) rizikové: slouží primárně k zajištění osob, bez spoření
- b) kapitálové: spojuje širokou ochranu zdraví a života s výhodným spořením
- c) flexibilní: komplexní zajištění rizik podle potřeb pojištěné osoby
- d) investiční: vyšší zhodnocení vložených prostředků než u kapitálového životního pojištění
- e) důchodové: základním cílem je zvýšení životního standardu v seniorském věku.¹⁶

---

¹⁵ Autor neuveden, Stavební spoření, Dostupný z WWW: <http://www.penize.cz/stavebni-sporeni>

¹⁶ Autor neuveden, Životní pojištění, Dostupný z WWW: http://finance.idnes.cz/zivotni-pojisteni-v-kostce-pojistky-za-stokoruny-i-za-tisice-p6c-/poj.asp?c=A100427_1375673_poj_hru

13) Úrok

„Úrok“ je odměnou za to, že ekonomický subjekt poskytuje část svých aktiv jiným subjektům k pořízení kapitálových statků, nebo sám drží tato aktiva v podobě kapitálových statků, proto nabývá kapitál dvou podob:

- fyzický kapitál
- finanční kapitál¹⁷

14) Úvěr

„Úvěr“ je formou dočasného postoupení zboží nebo peněžních prostředků (půjčka) věřitelem - na principu návratnosti - dlužníkovi, který je ochoten za tuto půjčku po uplynutí nebo v průběhu doby splatnosti zaplatit určitý úrok ve formě peněžité prémie. Kredit vzniklý bankovním úvěrem tvoří kolem 95 % oběživa vyspělého světa.¹⁸

---

¹⁷ SOJKA, M., KONEČNÝ, B. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libri, 2002, s. 157

¹⁸ Autor neuveden, Úvěr, Dostupný z WWW: <http://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/u.html>

2. VÝUKA FINANČNÍ GRAMOTNOSTI

Výuka finanční gramotnosti se jeví jako naprosto nezbytná součást budoucí výuky předmětů Základy společenských věd či Občanské výchovy. Absolventi těchto předmětů by si měli ze školy do praktického života odnést základní poznatky z oblasti hospodaření s finančními prostředky a dostat tak příležitost k tomu, aby mohli v budoucnu vést nezávislejší, svobodnější, stabilnější a zodpovědnější život díky získaným schopnostem efektivně řídit své ekonomické záležitosti.

Po celá desetiletí moderní historie se stát snaží řešit problémy nemajetných či méně majetných občanů tím, že jim poskytuje přímé finanční částky formou sociálních dávek, které se v současné době příliš neliší od příjmů z pracovního poměru. Tuto formu finanční politiky lze však považovat do jisté míry za chybnou (samozřejmě v případě zdravých, praceschopných lidí), protože tímto způsobem se materiální situace nemajetných spoluobčanů prakticky nijak nevyřeší, pouze se oddaluje osobní/rodinná finanční krize, a navíc občané nejsou dostatečně motivováni přijmout zaměstnání, které je honorováno podobně jako bezpracné sociální dávky.

V dnešní společnosti přibývá stále více lidí, kteří nemají a ani si nevytvářejí žádné nebo téměř žádné finanční či majetkové rezervy. V mnoha případech však jen oni sami mají pocit, že vůbec nedisponují prostředky, pomocí nichž by si mohli takové rezervy zabezpečovat. Jsou závislí na pravidelném či nepravidelném spíše nižším výdělku, který jim umožní uhradit především nejzákladnější platby (bydlení, strava, školní potřeby pro děti, ošacení). Přesto si zodpovědný člověk i z malého příjmu odkládá alespoň minimální částku a nesnaží se vše utratit do další výplaty, snaží se rozumně nakládat se svými finančními prostředky a jen zřídka podléhá pokušení zadlužovat se nákupem zboží na splátky, mnohdy zboží, které ani okamžitě nepotřebuje. Jiná skupina občanů přistupuje k financování svých potřeb s poněkud odlišnou zodpovědností – spořivost a budování materiální nezávislosti nejsou jejich silnou stránkou, nerozumně se zadlužují a často své skromné prostředky dovedou investovat do životně ne zcela důležitých komodit a aktivit. To ovšem neznamená, že by trpěli hladem nebo nouzí, mohou dokonce svým způsobem považovat takové „hospodaření“ jako uspokojivé, a poměrně velká část obyvatelstva ne vždy cítí potřebu tvořit si materiální rezervy, neboť se spoléhají zcela otevřeně na stát a mylně se domnívají, že v případě nouze je stát zabezpečí.

Část populace kopíruje styl života a hospodaření v domácnosti podle svých

rodičů; v takových případech finanční gramotnost závisí na kvalitě rodičovského způsobu vedení domácnosti a finančních možnostech jejich potomků.

V současné době se opět stále častěji objevuje jeden z negativních jevů domácího ale i státního hospodaření, a to je způsob žít „od výplaty k výplatě“ bez snahy odkládat si část příjmů a spořením si tak vytvářet rezervy do budoucna a v důsledku velkého rozšíření nabídky nepřeborného a lákavého zboží se peněžní půjčky stávají běžnou součástí našeho života. Velká část populace se tak dostává do začarovaného kruhu finanční bezradnosti a opakovaných chybných řešení, která vedou k další zadluženosti, rodinným rozvratům a finančním rodinným bankrotům.

Je tedy bezpodmínečně nutné celoplošně zlepšit finanční vzdělávání české populace, především mladých lidí, aby jednou mohli účinně řešit jednak své soukromé finanční problémy, a jednak aby mohli rozumět těm společným finančním problémům, které jim současná společnost vytváří a později „předá“ (státní dluhy, nesprávně nastavené daňové reformy, důchodovou reformu, apod.).¹⁹

2.1 Praktická východiska finanční gramotnosti

Výsledkem výuky finanční gramotnosti a neustálým vštěpováním nových přístupů v procesu vytváření hodnot by mělo být v budoucnu to, že bude posílen význam především střední společenské vrstvy a doceněn její trvalý a neoddiskutovatelný přínos pro celou společnost, neboť především tato nejpočetnější a pracovně nejaktivnější část naší komunity vytváří materiální hodnoty a přináší pravidelné zisky do státní pokladny. Teprve z těchto prostředků může stát financovat své potřeby směrem k různým sociálním skupinám. Je v pořádku, používá-li tyto prostředky ke zlepšení životních podmínek spoluobčanů zdravotně postižených, přestárlých a k zajištění kvalitní výchovy a vzdělání dětí a mládeže, jakožto budoucí nastupující generace. Ne zrovna šťastným a správným řešením se však jeví přerozdělování finančních prostředků celoplošně společenským skupinám, které nemají valnou snahu zapojit se do procesu vytváření hodnot a finančních rezerv. Na tomto místě je vhodné opět připomenout důležitost myšlenky na vzdělávání obyvatelstva v oblasti finanční gramotnosti. Budou-li správná

---

¹⁹ SOROS, G., *Nové paradigma pro finanční trhy*, Praha: ELK, Vyšehrad, 2009.

pravidla hospodaření vštěpována dětem a mládeži již od školního věku, zdá se být velmi nadějně, že majoritní část populace pochopí důležitost vlastního podílu práce na společném vytváření hodnot. Pak by mohla rozumně hospodařící společnost stále více bohatnout a prosperovat, zákonitě by se zmenšily počty extrémně bohatých a extrémně chudých lidí, čímž by mohlo být postupně dosaženo stabilnější společnosti, lidé by byli spokojenější, mnohem raději by se podíleli na vytváření hodnot, které by každému jedinci zpětně přinášely zlepšení osobních požitků a společenských výhod.

V řízení a aktivní podpoře procesů vedoucích k účinným a užitečným změnám při vytváření finančních hodnot má stát jakožto hlavní, centrální organizátor zcela jistě nezastupitelnou roli. Tyto změny mohou vést k novým způsobům podnikání a vytváření efektivní a tolik potřebné zaměstnanosti, ke vzniku nových firem a pracovních příležitostí, a tedy ve svém důsledku k demokratičtější a svobodnější společnosti. Po prostudování níže uvedené literatury se domnívám, že např. redukcí velkých státních podniků, které by byly nahrazeny soukromými a polostátními podniky malé a střední velikosti, by docházelo k decentralizaci financí vázaných v těchto korporacích; ruku v ruce s tímto procesem by byly zakládány nové investiční dohody, nutné k profinancování nezbytného vývoje nových technologií. Vznikalo by širší a zdravější konkurenční prostředí – vyšší kvalita za nižší cenu při účinnější optimalizaci vytváření cíleného produktu - a větší propojení lokálních dodavatelů s lokálními spotřebiteli. Takto vzniklá různorodost a decentralizace by zcela jistě podněcovala vznik účinné občanské společnosti, a tím by se mohlo předcházet rozvoji většiny negativních forem civilizace a omezit tak jejich dopad na jednotlivce i celá společenství.

Pád velkých společností – jak vidno v současnosti - vede k širokospektrálnímu typu nezaměstnanosti, při nichž tisíce lidí nejrůznějších profesí ze dne na den přicházejí o možnost zajistit si aktivním způsobem své existenční zdroje, v důsledku toho dochází ke společenské nestabilitě, růstu sociálních výdajů a vzestupu radikálních a rozkladných tendencí v dané oblasti. Naopak pád malého podniku nevytváří tak velkou společenskou zátěž, což umožňuje větší dynamiku v rozvoji aktivní zaměstnanosti přinášející tolik potřebný zisk. Maximálně střední velikost firem vede k již zmíněné nutnosti kooperací při vývoji podniku, a tedy k dělbě nákladů při řešení tlaku vnější konkurence.²⁰

---

²⁰ LANDES, D.S., *Bohatství a bída národů*. Praha: BB Art, 2004.

Finanční gramotnost je důležitou složkou budoucí výchovy i z důvodů postupné změny společnosti z doby průmyslové²¹ - u nás dosti opožděné změny díky dlouholeté stagnaci z let reálného socialismu - na dobu informační, do které o to urputněji vstupujeme. Proto schopnost účinně se orientovat ve změti informací ekonomického rázu bude nezbytnou součástí svobodného demokratického systému společnosti; tyto schopnosti a znalosti se stanou vstupenkou odpovědného a svobodného občana do světa finančně nezávislého a efektivně vedeného způsobu života.

Domnívám se, že bude-li co nejširší populace disponovat byť jen elementární finanční gramotností, budou jí dány do rukou preventivní prostředky proti neuváženým investičním krokům, zákonitě se omezí činnost lichvářských skupin a společností; lidé si budou schopni de facto sami dopomoci k ekonomické rovnováze vlastních finančních aktiv i pasiv, a tím se také omezí nutnost státních intervencí při nápravě negativ v oblasti hospodaření s finančními prostředky. Platí pravidlo, že čím více má občan osobní odpovědnosti, tím méně je třeba státního aparátu k zajištění jeho životních potřeb.

Náš stát v současné době připustil, aby se neúměrně rozrostla byrokracie na všech úrovních státního zřízení. Tento stav se zdá být jedním velkým problémem, neboť právě stát je nyní nucen – aby si mohl zaplatit obrovskou, zbytečnou a neefektivní úřednickou armádu - neustále navyšovat daňové zatížení, na které však nejvíce doplácí nízkopříjmové skupiny obyvatel a již výše zmíněná střední společenská třída a střední podnikatelé, kteří hodnoty vytvářejí, ale jsou státem zároveň nespravedlivě a neúměrně zatěžováni stále se zvyšujícími daněmi, které mají zabezpečit finanční zdroj státu kromě jiného také pro poskytování sociálních dávek nezaměstnaným, kteří v dnešní době – jak zkušenosti z praxe ukazují – ani nemají zájem se aktivně zapojit do pracovního procesu.

Nově navrhované progresivní zdanění zcela jistě způsobí další potíže, neboť postižená majetná skupina lidí odejde do jiného státu s příznivější a rozumnější daňovou politikou, či omezí výši odměn zaměstnaných lidí ve svém podniku, jinými slovy - co by mohli podnikatelé ztratit ze svého, to přesunou na své zaměstnance. Stát se bude muset postarat o další nezaměstnané, z nichž se postupně budou rekrutovat další chudí, nemajetní a zákonitě nespokojení lidé. Každý člověk není schopen stát se podnikatelem a postupně být finančně samostatný a nezávislý, pokud však někdo je

---

²¹ TOFFLER.A, TOFLEROVÁ.H,*Nová civilizace*. Praha: Dokořán, 2001.

zdatný a silný natolik, že založí novou firmu, vytvoří pracovní místa a dá práci ostatním, očekávalo by se, že stát takovému schopnému občanu ocení a bude jím vycházet všemožně vstřícně. Opak je pravdou. Soukromé podnikání jakoby bylo v naší zemi spíše jen trpěno, a někdy se zdá, že státu jde spíše o to, aby v zemi fungovaly hlavně monopolní společnosti a zdravá konkurence je někdy i zcela nepokrytě zatlačována do pozadí.

Rozhodnou-li se podnikatelé po zavedení progresivního zdanění k ústupu, všechny negativní důsledky tohoto kroku se stanou tvrdou realitou. Ekonomika se ještě více zpomalí, protože stále klesá a klesat bude kupní síla obyvatelstva, díky stávající sociální politice neustále rostou požadavky státu. Stát si pravděpodobně neuvědomuje, že stejnými procenty vyjádřená daň pro všechny bez rozdílu je spravedlivější na rozdíl od daně progresivní. Bohatí lidé vždy dávají do systému více než lidé méně majetní. Spravedlivé je, aby se všichni byť minimálním finančním obnosem podíleli podle svých možností na společné tvorbě státních finančních prostředků, protože zpět chtějí tyto prostředky čerpat všichni a nejraději v co nejvyšší míře, přestože ne vždy nejvíce přispívají nebo dokonce nepřispívají vůbec.

A zde je opět třeba připomenout, jak důležitá je výchova k finanční gramotnosti. Je nutné lidi vzdělávat k vyšší kultuře společenské a občanské zodpovědnosti, a ne si pouze vychovávat pomocí různých sociálních finančních dávek vychytralé a vypočítavé voliče a pěstovat v nich historicky oblíbené a jistě příjemné povědomí podle hesla „bohatým brát a chudým dávat“. K bohatství lze dojít i promyšlenou, inteligentní a poctivou prací. Je pak nespravedlivé vůči takovým podnikatelům ubírat ještě větší díl z jejich zisků jen proto, aby bylo co rozdávat chudým, kterým se mnohdy ani pracovat nechce a prostě jen čekají na své sociální dávky, které jim stát ze zákona přislíbil. Není divu, že mnoho poctivých podnikatelů skončilo se svým byť úspěšným podnikáním a raději se nechali zaměstnat ve státní sféře, kde je samozřejmě pracovní život jednodušší.

V průběhu dalšího znevýhodňování zatím prosperujících společností či kapitálu státem, se podnikatelé mohou rozhodnout restrukturalizovat své firmy a propustit určité procento zaměstnanců jednoduše proto, aby si odlehčili na daňovém zatížení za každého zaměstnance (malopodnikatelé jsou neúměrně zatěžováni i vysokými odvody za nemocné a dlouhodobě nemocné zaměstnance, kteří vlastně pro majitele firmy nevytvářejí žádné hodnoty, ale vysoké částky za ně státu být odvedeny musí); výsledkem bude rozšíření armády nezaměstnaných a stát se ještě více zadluží.

Je zcela běžné, že prakticky žádný ze zaměstnanců firmy se nezabývá náročnými problémy, které podnikatel dennodenně musí řešit, aby těmto lidem zajistil práci. Tady se nám však naskýtá možnost zamyslet se, zda by vzdělávání v oboru finanční gramotnosti nepřispělo k lepšímu porozumění základních principů fungování společnosti v oblasti vytváření nových hodnot - jedním ze základních poznatků naší populace by totiž bylo získat alespoň základní vědomosti o řízení firmy, o různých nástrahách, ale i pozitivích malopodnikání. Pochopíme-li principy hospodaření sami u sebe, zjistíme, že se téměř ničím neliší od základních principů hospodaření rodiny, firmy, školních zařízení, větších či menších podniků a nakonec i státu.

Všichni se musíme naučit chápat, že veškeré platby od státu směrem k nám jednotlivcům jsou svým původem ty peněžní prostředky, o něž jsme se zasloužili my svou prací a část jsme odvedli do naší společné pokladny – do státní pokladny. Pak samozřejmě čekáme, že s těmito prostředky bude rozumně nakládáno a že budou přerozděleny vhodným způsobem a vhodným způsobem případně investovány. Kým? Lidmi, které jsme jako národ zvolili do vedení státu. A opět lze připomenout nezbytnost výuky finanční gramotnosti již na základních a středních školách – bude-li mladá generace lépe vyzbrojena vědomostmi ze sféry hospodaření a vychovávána k vyšší kultuře mezilidských vztahů a vyšší zodpovědnosti vůči sobě i ostatním, mohli bychom snad i očekávat, že v řízení státu a jeho finanční politiky se menší měrou budou projevovat a uplatňovat osobní zájmy zástupců národa.

Viděno globálně, současná neutěšená hospodářská situace v naší společnosti je mimo jiné i výsledkem finanční nigramotnosti obyvatelstva, neinformovanosti, a v neposlední řadě i nekonceptnosti státní finanční politiky na úkor zodpovědnosti a dlouhodobé koncepce. Tyto nezdravé tendence v hospodářském i společenském vývoji našeho státu škodí rozvoji demokracie, svobody a různosti ve společnosti. Historické zkušenosti potvrzují, že demokratická společnost je jen taková, která je vedena převážně finančně a politicky nezávislymi občany s vyšším morálním kreditem.

Demokracie se úspěšně vyvíjela především ve státě, ve kterém vládla střední třída živnostníků, rolníků a zajištěných majitelů nemovitostí a finančního kapitálu. Tito lidé byli opravdu svobodní a nezávislí a platilo pro ně to, co tvrdí ve svých dílech liberální filozofové: protože majetek nechtěli ztratit, chovali se zodpovědně ve vztahu ke svému státu, nedovolili vytvářet dluhy (zákonitě je někdo musí zaplatit) a rozkrádat veřejný sektor. Netvořili většinu obyvatelstva, ale tvořili rozhodující sílu vyjádřenou v různých organizacích a politických stranách. Byli si vědomi toho, že oni budují a drží

stát (svými daněmi), že pohyb svých peněz si musí hlídat a v rámci svého nejbližšího regionu o nich moudře rozhodovat. Demokracie totiž neznamená pro běžného občana právo volit, ale také povinnost být angažovaný, vyznačovat se osobní disciplinovaností a pracovitostí, tolerancí a v neposlední řadě vůlí nesobecky prosazovat své osobní zájmy v souladu se zájmy společenskými.

Ve společenském klimatu takové situace bylo možno morální hodnoty rozvíjet, bylo možno brát na zřetel společné zájmy, protože byla též kontrola a veřejné mínění, které morální poklesky hlídalo. Lidské vlastnosti jsou totiž takové, že morálka bez kontroly může existovat jen velice ojediněle. Morální prostředí kontroly ovšem existuje jen ve společnosti, kde lidé žijí usedle na místě, obvykle se znají nebo alespoň o sobě vědí a tvoří občanskou společnost. Tento stav byl narušen jakmile většina příslušníků střední třídy svoje malé podniky ztratila, musela se nechat zaměstnat a rozmnožila „proletariát“. Bráno historicky, poté co krize třicátých let zvýšila bídu, nacističtí a komunističtí avantgardisté mobilizovali proletářskou většinu proti zbytku střední třídy a její elitě. Tedy i politická, nikoliv jen osobní svoboda je závislá na materiální nezávislosti občanů. Bohužel dnešní ekonomická krize, zadluženost našeho státu a myšlení našich občanů pomalu směřuje k podobným závěrům, jak tomu bylo v minulosti. Hlavním mýtem liberálů je, že demokracie může být v proletářském státě a mnohdy to kryjí mystifikací, že střední třídou jsou lidé s určitou výší příjmů, byť závislí. Střední třída se neurčuje velikostí příjmů, ale vztahy závislosti, které tvoří větší nebo menší nesvobodu. Příslušník střední třídy nemusí být nějak příliš bohatý, ale musí být nezávislý a tím svobodný. Pak se dá hovořit o svobodné střední třídě, která je znalá všech vztahů existujících ve finanční gramotnosti.²²

2.2 Teoretická východiska k finanční gramotnosti

Způsoby výuky ekonomie na dnešních středních školách se velmi liší zpravidla podle zaměření střední školy. Nejvíce ucelená a metodicky propracovaná je výuka předmětu ekonomie na odborných školách obchodně ekonomických. Gymnázia jako instituce všeobecně vzdělávací se zaměřují v hodinách základů společenských věd většinou jen na obecné poznatky z oblasti ekonomických jevů; hlubšího poznání ekonomických principů se dostává obvykle v hodinách a seminářích jiných specializovaných předmětů.

---

²² GIDDENS, Anthony., *Sociologie*. Praha: Argo, Polity Press, 1997, s. 256, ISBN 80-7203-124-4

Mají-li být mladí lidé schopni zajistit si ve svém osobním životě určitou míru finanční jistoty, měli by si osvojit teoreticky i prakticky principy alespoň základních finančních dovedností dříve než ukončí své základní a střední vzdělávání a vstoupí do reálné praxe. Pokud nedisponují těmito dovednostmi, velmi brzy se setkávají s nepříjemnými důsledky finanční negramotnosti. V současné době se poměrně často stává, že mladí lidé po ukončení vzdělávacího procesu odcházejí do praktického života s dluhy na svých kreditních kartách nebo jsou na jejich kontech evidované dlužné částky průběžně investované do právě ukončeného studia. Zdá se, že na základě pozorování současného vývoje společnosti a nové nastupující generace mladých lidí, kteří vyrůstají v poměrně složitých podmínkách moderního finančního světa, vyplývá nezbytná potřeba vážně se zamyslet nad reálnými a efektivními možnostmi vzdělávání dětí a mládeže právě v oblasti získávání finanční gramotnosti. Rozsah tohoto typu vzdělávání a úroveň znalostí v ekonomických předmětech, jak později z výsledků dotazníků vyplyne, jsou velmi zanedbatelné a ani na jedné sledované škole není tato situace uspokojivá.

Umění dokázat si v životě zajistit trvalý dostatek finančních prostředků pro uspokojování základních životních potřeb a potažmo nadstandardních a nadstavbových sfér poskytuje člověku i jistou míru osobní a společenské svobody. Pod pojmem „svoboda“ si však v různých dobách, společenských vrstvách, národních kulturách či filosofických pojednáních představují lidé mnohdy zcela specifický stav lidského bytí.

Liberální filozofové (např. F.A. Hayek²³ a F.S. Meyer²⁴) definují svobodu jako neurčitou metafyzickou hodnotu. Převedeme-li mluvu filosofů do praktického života, tak pro tento typ svobody postačí, aby člověk - člen určité společenské komunity, žijící v určitém typu státu, mohl jednat pokud možno podle své vlastní vůle a potřeb, a nebyl fenoménem jako je „stát“ příliš zatěžován čímkoliv – nadbytečnými zákony, neúměrnými daněmi, politickou nespolehlivostí či v neposlední řadě nedůvěrou ve funkčnost a hospodářskou stabilitu státu. V příznivých společenských podmínkách dokáže pak tvořivý člověk svobody využít mnohdy velmi kreativně a dosáhnout tak úspěchu a bohatství, spokojenosti a vlastní nezávislosti.

Být však svobodným občanem neznámá automaticky být absolutně nezávislým na státu, na společnosti. Zodpovědný člověk, pokud nechce žít na účet kohokoliv jiného či na účet státu, aniž by se o své živobytí aktivně přičinil, v podstatě se

---

²³ Autor neuveden, Dostupný z WWW: <http://www.libinst.cz/stranka.php?id=39>

²⁴ Autor neuveden, Dostupný z WWW: <http://www.nhinet.org/failed.htm>

v drtivé většině případů „musí nechat zaměstnat“ a svou svobodu pak tedy obrazně řečeno „prodává za chléb“. Paradoxně se někdy stává i docela nesvobodným, zvláště v případech, kdy jeho materiální potřeby jsou velmi vysoké; pak je nucen věnovat zvýšené pracovní úsilí a maximum svého času k získávání většího množství finančních prostředků k uspokojování svých někdy až přemrštěných materiálních požadavků. Od této fyzické závislosti na nutné účasti v pracovním procesu se odvíjí další forma jeho „nesvobody“, a tou je nutnost poslouchat své nadřízené a podřizovat se příkazům a názorům, které mohou být v mnoha případech i příčinou určité psychické nepohody.

Liberálové tvrdí, že tento člověk svobodu neztratil, může totiž ze zaměstnání odejít, svobodu tedy stále má. Tato svoboda je ovšem jen tenkrát, když má zaměstnání jiné - vyměnit nesvobodu za hlad na svobodě může jen hlupák. S klesajícími možnostmi zaměstnání ztrácí i tuto svobodu. Dále ji ztrácí zvýšeným konzumem a neuváženou spotřebou všech prostředků a nakonec výdaji na rodinu, pokud se k jejímu založení vůbec odhodlá.

Není předmětem zkoumání této práce zjišťovat příčiny stále se prohlubující nezaměstnanosti, což se již dlouhá léta jeví jako celosvětový problém; je však nutné si uvědomit, že v různých regionech České republiky jsou možnosti najít si odpovídající práci často velmi odlišné, velikost nabídky pracovních míst je jiná v krajích, jiná ve městech a jiná na vesnicích. Nedaří-li se jedinci najít pro sebe vhodné zaměstnání, pak ztrácí tuto svou svobodu a nezávislost a naopak - stává se prakticky zcela závislým na sociálních dávkách, tedy na státem vybudovaném systému podpory nezaměstnaných občanů.

Do tzv. finanční pasti se však může dostat i člověk dlouhodobě zaměstnaný, který zvýšeným konzumem materiálních požitků a neuváženou spotřebou všech finančních prostředků nad rámec svých možností, nevytvářením patřičných hotovostních rezerv, velkými výdaji na náročný rodinný život, na vedení domácnosti, častými nákupy na splátky apod., zákonitě jednoho dne přečerpá veškeré své příjmové zdroje včetně úspor a stává se „nesvobodným“ a „závislým“. Nepromyšleným a neuváženým jednáním se tak svobodný občan demokratického státu může dostat až na pokraj propasti v podobě osobního či rodinného bankrotu, který v dnešní době není bohužel již ničím neobvyklým. Nepříznivá finanční situace rodiny pak může způsobit její rozpad, rozchod manželů, ztrátu zaměstnání i bydlení. Je diskutabilní, zda například svoboda bezdomovce, který se zdá být nezávislý, je skutečnou svobodou a skutečnou nezávislostí, po níž běžný občan touží.

Každé období společnosti je přirozeně výsledkem jejího předešlého vývoje, který není nikým a ničím předepsán, je však nutně ovlivňován veškerými aktivitami jednotlivců i celých skupin, aktivitami provozovanými na všech úrovních a ve všech oblastech společenského života. Porovnejme si nyní v hrubých rysech základní principy vytváření modelu společenského a pracovního života člověka ve dvou historických po sobě následujících etapách.

Nepsaná společenská pravidla v průmyslové době lidem říkala, aby chodili do školy, dobře se učili, našli si dobré zaměstnání s pracovní pozicí zpravidla na dlouhá léta zajištěnou, a pak v tomto zaměstnání zůstávali často až do dosažení důchodového věku. Když potom lidé po dvaceti, třiceti a třeba i více letech zaměstnanecké pracovní aktivity odcházeli do starobního důchodu, postaral se o ně stát (což činí vlastně dodnes), protože být zařazen do pracovního procesu bylo právem i povinností občana naší republiky; lze tedy říci, že na svůj starobní důchod si každý de facto poctivě nastřídal v průběhu svého pracovně produktivního období života.

Nepsaná společenská pravidla v současné informační době lidem říkají cosi podobného - aby chodili do školy, dobře se učili, našli si dobré zaměstnání a eventuelně pro jeho výkon získali patřičnou specializovanou kvalifikaci. V dnešní době se však často stává, že lidé z různých příčin práci ztratí (není již ani právem ani povinností být zařazen do pracovního procesu – platí dnes jiná pravidla) nebo podají sami výpověď; pak z důvodu získávání zdrojů obživy si hledají další práci, jejíž výkon je zpravidla opět podmíněn získáním nové kvalifikace - a koloběh se opakuje. Takže velké množství lidí v produktivním věku je v současné době častěji nuceno hledat si nové zaměstnání a získávat nové pracovní kvalifikace. V takových složitých životních situacích je mnohdy poměrně problematické vytvářet dostatečné finanční rezervy s výhledem jejich využití ve stáří. Placením různých povinných odvodů do státní pokladny a zakládáním si soukromých spořicíh účtů a různých forem pojištění lidé nicméně předpokládají a doufají, že si našetří dostatečný finanční obnos k zajištění svých základních životních potřeb v důchodovém období svého života.

Vraťme se ještě na okamžik k průmyslovému období našich dějin. Na jeho počátku takřka veškerý život společnosti ovlivňovala Newtonská fyzika.²⁵ Její principy, vědecká zkoumání a odhalování zákonitostí okolního fyzického světa se staly základní teorií doby; s neochvějnou jistotou určovala, co kam patří, pracovala s přesnou

---

²⁵Autor Martin Zikmund, Dostupný z WWW:
<http://www.fyzika.webz.cz/index.php?clanek=35&title=Isaac%20Newton>

kauzalitou, akcí a reakcí. Pro tyto jistoty hmatatelného světa, vědeckého stanovení řádu veškerého života na Zemi, lze říci, že přes všechny převratné technické objevy a vynálezy, bylo 19. století do jisté míry naplněno řádem a klidem. Klidem před příchodem počátku nového způsobu vnímání fyzických zákonů a řádu světa, klidem před příchodem doby, kterou rozkolísala Einsteinova rovnice relativity.²⁶ Konzervativní řád byl nahrazen relativním vnímáním světa. Vše je porovnáváno se vším, zdá se, že nic není konstantní, vše je relativní a svět se začíná „zmenšovat“ paradoxně v důsledku nových technických vymožeností a rychlosti předávání informací.

V prvních padesáti letech minulého století se tak počiná přerod éry průmyslové na éru informační; poklid reality řádu světa je na samém počátku dvacátého století navíc značně rozvibrován závažnými světovými konflikty, ale zároveň pozitivně ovlivněn dalšími technickými vynálezy. Vynález tranzistoru v roce 1947 vedl k objevu integrovaného obvodu – mikročipu; tento malý technický zázrak nastartoval éru zbrusu novou, éru informační, která podstatným způsobem zasáhla do existence lidské společnosti na Zemi i jejího působení v kosmu, enormně zrychlila tok informací a stanovila dosud nevídané možnosti jejich přenosu. Základní teorií informačního věku je Mooreův zákon²⁷, z něhož vychází zajímavé pravidlo: množství informací se *zdvojnásobí* každých osmnáct měsíců. Jinými slovy, chceme-li držet krok s neustálými změnami jakéhokoliv druhu, měli bychom se každých osmnáct měsíců vlastně naučit všechno znovu; například proto, že vědci v některém oboru učinili nový objev (v neposlední řadě díky extrémně pokrokovým technologiím), který popírá informace doposud nám známé.

V průmyslovém věku se vše měnilo pomaleji. To, co jsme se naučili ve škole, mělo platnost poměrně dlouhou dobu. Naproti tomu v informačním věku se naše vědomosti stávají zastaralými velmi rychle. Studium získávané poznatky jsou sice stále důležité, neboť k výkonu určitých profesí je třeba načerpat a upevnit si určité penzum vědomostí celkem neměnných či relativně stálých. Co se však jeví jako významný rozdíl a je ve své podstatě mnohem důležitější než svým způsobem zakonzervované poznatky, to je dovednost dokázat se rychle a efektivně učit a přizpůsobovat se novým informacím jejich začleňováním a využíváním v běžném životě.

Podívejme se ještě alespoň obecně na základní a ekonomické pracovní problémy naší společnosti. Mezi věkem průmyslovým a věkem informačním bychom

---

²⁶ TOFFLER.A, TOFLEROVÁ.H, *Nová civilizace*. Praha: Dokořán, 2001.

²⁷ Autor neuveden, Dostupný z WWW: <ftp://download.intel.com/research/silicon/moorespaper.pdf>

mohli najít bezpočet více či méně důležitých rozdílů.²⁸ V průmyslovém věku byl zaměstnavatel – v naší zemi dlouhá léta tedy stát - zodpovědným za důchodové zabezpečení zaměstnanců; tento systém vyplácení důchodů pocházející ze 60. let 20. století, mohl po celá desetiletí poměrně úspěšně fungovat, jelikož vznikl v naší republice v jiných demografických podmínkách než jaké nastupují v současnosti. Dnes je to systém již velmi zastaralý a pro naši budoucnost zcela nevhodný, neboť rozložení populace se od té doby podstatným způsobem změnilo. Střední délka života²⁹ člověka se zvýšila(odkaz) v neposlední řadě také díky kvalitní a moderní zdravotní péči, změnila a zvýšila se i kvalita života lidí v důchodovém věku. Pokud není člověk těžce nemocen a upoután na lůžko, může si poměrně dlouhou dobu na rozdíl od minulosti aktivně užívat důchodového období jsa zajištěn pravidelnou měsíční penzí vyplácenou státem.

Na druhé straně, díky změně společenského rozvoje naší společnosti, se zvýšila věková hranice, kdy mladí lidé vstupují do manželských svazků, pokud vůbec, a zakládají rodiny. Mladá generace má dnes nebyvalé možnosti studovat či pracovat v zahraničí, cestovat po celé planetě, využívá příležitosti a někdy i nutnosti podnikat, aby si zajistila prostředky k zajištění životních potřeb. Pokud se mladí lidé rozhodnou mít děti, zpravidla si vystačí s jedním potomkem. Pro společnost z hlediska čistě ekonomického to znamená, že jedno dítě bude v budoucnu pracovat na dva rodiče, aby mohli pobírat důchod. Přeneseme-li tyto sporé informace do finanční sféry, tak nám vychází úměra poněkud nepříznivá. Přidáme-li problémy s nezaměstnaností, je zřejmé, že vytvoření a zavedení nového důchodového systému je nezbytné.

V informačním věku se tedy díky všemožným společenským změnám musí každý občan stát za svůj důchodový program z velké části zodpovědný sám; finanční stav jeho důchodového konta bude jeho individuálním problémem. Současný systém je pouze sociálně solidární a velmi průměruje výši důchodu nezávisle na tom, jakou práci člověk ve svém produktivním období vykonával, s jakým úsilím, s jakou kvalifikací, vzděláním, zodpovědností a výší platu. Ve výsledku jsou důchody republikově průměrné, a to je logicky nespravedlivé.

Uspíšeno finanční krizí, současným nevyhovujícím důchodovým systémem a jinými atributy našeho hospodaření hrozí dokonce buď zhroucení našeho ekonomického uspořádání nebo nutnost snížit výši důchodu, což je však politicky

---

²⁸ TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H., *Válka a antiválka*. Praha: Dokořán, 2002.

²⁹ Autor neuveden, Dostupný z WWW:

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nadeje_dozeni_a_prumerny_vek

neprůchodné. Další možností záchrany před hospodářským kolapsem by mohlo být velké plošné navýšení sociálního odvodu u pracujících, což je krok velmi nepopulární a rovněž politicky neprůchodný.

V naší republice tedy nastala situace, kdy je zavedení nové reformy důchodového systému prakticky i teoreticky nevyhnutelné. Nová důchodová reforma bude založena na průběžném proplácení důchodové renty kryté ze sociálního odvodu každého pracujícího člověka v průběhu jeho pracovního období života.

Náš stávající důchodový systém vyžaduje zásadní změnu, reformu a přechod na třípilířový důchodový systém.³⁰ Tento systém - jak už sám název napovídá - sestává ze tří pomyslných pilířů:

- 1/3 klasická státní podpora
- 1/3 nově vzniklý individuální účet
- 1/3 vlastní úspory každého občana.

Tyto tři pilíře se stanou pevným základem a zdrojem pro budoucí důchodové finanční zabezpečení každého občana našeho státu.

Není patrně třeba zdůrazňovat, že pro běžného člověka nebude jednoduché vyznat se ve všech změnách a kvalitně posoudit výhody pro něj samotného či případné nejasnosti nového systému. To vše tedy bude vyžadovat alespoň základní finanční gramotnost každého občana, aby mohl pochopit důvody a důsledky nutné reformy a její výhody prakticky využívat.

Vzdělání obyvatelstva se stává velmi důležitým fenoménem naší doby vzhledem ke všeobecnému pokroku lidstva na poli exaktních věd, rozvoje moderních technologií, umění, politických a společenských věd a dalších oblastí života společnosti; všechno se mění a vyvíjí rychlejším tempem a je těžší a těžší porozumět okolnímu světu bez patřičného kvanta vědomostí a dovedností. Jedním z nových důležitých a nezbytných druhů vzdělávání obyvatelstva již na základních a středních školách se pravděpodobně stane i vzdělávání v oboru finanční gramotnosti. Nabízí se zde otázka, zdali je občan našeho státu v současné době paralelně se změnami ve společnosti dostatečně připravován školou na budoucnost.³¹

---

³⁰ Autor neuveden, důchodová reforma, Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/4783>

³¹ KIYOSAKI, R.T., LECHTER, S.L. *Prorocství*, Praha: PRAGMA, 2006.

2.3 Charakter vzdělávání v ČR

Současný školský systém v naší zemi zahrnuje několik variant všeobecného i specializovaného vzdělávání. Nejvíce je zastoupen všeobecný klasický způsob výuky na státních základních a středních školách.

Koncem minulého století vzniklo poměrně velké množství škol soukromých nejrůznějšího zaměření, kde rodiče za své dítě platili školné. Tyto školy však ne vždy zabezpečovaly studentům kvalitní vzdělání nebo naopak, poskytovaly vzdělávání formou různých didaktických alternativ na poměrně vysoké úrovni.

Existují i školy alternativní již svým založením a zcela odlišným způsobem výuky, školního vzdělávacího programu i požadavky na hodnocení žáka. V alternativních školách³² typu montessori, waldorf a jiných podobného zaměření probíhá výuka velmi moderním způsobem, založeným na hravosti, hravých aktivitách a slovním hodnocení žáka.³³ Bohužel i ty se potýkají s častou nelibostí ze strany státní moci a někdy i rodičů samotných.

Jedním z patrných a častých rozdílů v alternativních školách je způsob hodnocení, kdy alternativní školy spíše hodnotí žáka/studenta na základě slovního hodnocení – informací personálních, oproti klasickému pojetí vzdělávání založeném na hodnocení známkou – pojetí průmyslově obecné, neživě souhrnné, nekonkrétní, vedoucí spíše k průměrování. Samozřejmě tvorba známky jako takové je teoreticky velmi dobře propracována, ale realita v praxi bývá často jiná. Kromě toho v běžných školách učitelé nemají čas věnovat se žákům individuálně.

Náš školský systém je stále továrna průmyslového věku zaměřená na výrobu vzdělání. Továrna, která se řídí produkčním plánem, a nikoli potřebami jednotlivých žáků. Mnoho učitelů se snaží školský systém změnit, naráží ale na častou neschopnost okolí změnit své postupy a přístupy k „zaběhlému a ověřenému“. Mnohdy je pak důležitější to, co učí rodiče své potomky doma, než to co je učí škola.

Dostáváme se tak do začarovaného kruhu, kdy rodiče vychováni starým systémem neposkytnou potomkovi zrovna „aktuální“ odpovědi, pokud sami nepokračují v sebevzdělávání a sebezdokonalování. Dítěti pak nezbyvá než se spokojit s poznaným anebo samo hledat další alternativy. Bohužel dětí hledajících alternativní cesty je

---

³² Autor neuveden, Dostupný z WWW: <http://www.alternativniskoly.cz/>

³³ Autor neuveden, Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1328/KDY-A-JAK-POUZIVAT-SLOVNI-HODNOCENI.html/>

nemnoho.

V dnešní době více než kdy jindy je důležité naučit žáky/studenty účinně pracovat s ekonomickými daty a vypěstovat v nich dovednost rozlišit „dobrý a špatný dluh“, a tím předejít zhoubnému zadlužování společnosti, kterého jsme dnes svědky. Spořádaně šetřit je velice nevýhodné. Úrokové sazby v bance vydělávají mnohdy méně než 0,5% ročně, ale inflace³⁴ je dnes více než 1% a z úroků se musí platit daň, čímž je skutečný výdělek nižší než míra znehodnocení peněz. Těžce vydělané peníze se plíživě vytrácejí.

Nevědoucí potomci rodičů vychovaných v zastaralém systému přenáší tyto své postupy i na své potomstvo, a tím pak dochází k přenosu této informace do další generace a případnému znásobení počtem dětí. Dlouhodobě jsou tyto děti znevýhodněny před dětmi, které se již adaptovaly na dobu informační, tím pádem jsou nově smýšlející děti ve výhodě a dokáží s informacemi účinně pracovat. Je povinností škol všech typů, především ale základních a středních škol, aby účinně vzdělávali své studenty ve finanční gramotnosti a pracovali na změně uvažování dětí již od nejútlejšího věku.

Existuje mnoho způsobů, jak se cokoliv naučit, nezapomenout a trvale umět. Avšak naučit se rozumně a správně ekonomicky zacházet s penězi není vždy snadné. Pozoruhodnou roli hraje také fakt, že lidé, v případě, že jde o peníze, mají jistým způsobem vypěstovaný psychologický blok a podle toho také často jednají, především však na svůj úkor. Rozumět penězům tak, aby mu dobře sloužily, se musí člověk učit a získané schopnosti dále procvičovat.

Bohužel se většinou stává, že škola učí jen teoretické poznatky a nedává tak poznané látce praktický rozměr. Praktická finanční gramotnost má dovolit studentům nebát se peněžních záležitostí, poznávat a vidět skutečnou hodnotu peněz. Stává se, že dítě, pocházející z majetných rodinných poměrů, disponuje velkou peněžní částkou, ale nezná skutečnou peněžní hodnotu. Dokonce ve velké většině případů ani netuší, jakým způsobem se peněžní aktiva tvoří, pochopitelně na rozdíl od dárce – rodiče.

Opakem je dítě z nemajetného rodinného prostředí, které zatím nezná hodnotu peněz ani nikdy nedržel větší finanční obnos v rukou. Neznalost u tohoto dítěte není ovšem způsobena jen střídavým přístupem kvůli malému objemu peněžních prostředků v rodinném peněžním toku, ale také neví jak s nimi účinně a účelně pracovat.

---

³⁴Autor neuveden, Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

První případ vede ke stagnaci či úpadku/bankrotu, a druhý příklad vede k neodpoutání se od finančního dna nebo k úpadku – zadluženosti. Právě finanční bohatství ovšem peníze přesahuje a jeho měřítkem je něco víc než hotovost.

Je také velice zajímavé sledovat rozdíly v přístupu k financím u bohatých a u chudých lidí. Pro příklad uvedu některé „rady“. První příklad je to, co říkají svým dětem méně majetní lidé: ³⁵

„Pilně studuj, ať můžeš najít dobrou společnost, pro kterou bys mohl pracovat.“;

„Důvod, proč nejsem bohatý, je v tom, že mám vás, děti.“;

„Pokud jde o peníze, neriskuj.“;

„Pracuj kvůli výdělku.“;

„Šetři.“;

„Napiš si dobrý životopis, abys našel dobrou práci.“

Je tu vždy vidět snaha se co nejlépe vzdělat, aby celý budoucí život mohlo každé z těchto dětí pracovat pro co nejlepší společnost a již od počátku se de facto vzdávají svobody a volí bezpečí kolektivní jednoty a anonymity. Souhlasí s absurdním placením daní dříve než nakoupí a čekají na to, co jim zbude.

Druhý příklad bude ilustrovat učení bohatých rodičů. Příklady navazují na předchozí poučení:

„Pilně studuj, ať najdeš dobrou společnost, kterou bys mohl koupit.“;

„Musím být bohatý, protože mám vás, děti.“;

„Nauč se zvládat rizika.“;

„Buď finančně zcela nezávislý.“;

„Investuj.“;

„Sestav a napiš spolehlivý obchodní a finanční plán na vytvoření dobré společnosti.“

Tady naopak lze již od počátku vidět snahu o co největší nezávislost v přístupu k životu. Nesvazovat se uvažováním o nutnosti „vydělat“, ale snažit se všepotřebu tvořit a budovat pro produkt, myšlenku. Jde o to, že bohatý se snaží aktivně vytvářet příležitosti, zatímco chudý pasivně očekává cizí rozhodnutí. To je hlavní rozdíl. Bohatí vidí skutečná aktiva, ale chudí vlastní jen pasiva a mnohdy se domnívají, že jde o aktiva. Rozlišovat na bohaté a chudé není přímo závislé na výši užívaného majetku, ale na způsobu a stylu myšlení.

---

³⁵ KIYOSAKI, R.T., LECHTER, S.L. *Bohatý táta chudý táta pro mladé*. Praha: PRAGMA, 2005, s.48.

Je důležité stručně nastínit odkud je příjem. Na otázku odkud přicházejí peníze překvapivě mnoho lidí nezná odpověď. V dětství je pro nás nezřetelné spojovat si odchody rodičů do zaměstnání s tím, že se na našich stolech objevuje jídlo, jsme ošaceni, a užíváme mnoho rozličných věcí a činností tak nějak samovolně. Časem si však pomalu všechny tyto věci propojujeme s nutností za to vše platit. Platit penězi. Pochopíme, že musíme vytvářet nějaký příjem. Peníze tak vstupují do obrazu, ne vždy ale vidíme všechny způsoby, jakými se to děje. Všechny nejsou ve výplatě. Nabízí se tedy otázka, jaké druhy příjmu jsou. Pro zjednodušení velmi obecně uvedu jednoduché příklady. Dá se vcelku říci, že jsou tři základní způsoby vydělávání peněz. Odcházet z domu a pracovat v zaměstnání je jedním z nich, je to nejpřímější a nejviditelnější způsob, a proto lidé myslí nejdříve na něj. Jsou však ještě další dva způsoby vydělávání peněz, a jsou efektivnější.

První je, jak jsem již uvedl, pracovní příjem. Jsou to peníze získané prací v zaměstnání. Člověk musí mít zaměstnání a dostává každý měsíc plat. Částka, kterou zaměstnanec obdrží je již nižší o všechna různá daňová zatížení, sociální pojistky, zdravotní pojistky a jiné státní povinné odvody státu a společnosti.

Druhým způsobem je pasivní příjem. Ten dostáváme, i když fyzicky nevykonáváme žádnou práci. Peníze, které se tvoří nezávisle na nás samotných. Sem patří vlastnictví nemovitostí, autorská práva či vlastní podniky, které jsou řízeny námi zaměstnanými lidmi. Bohatí lidé si většinou umějí vytvářet pasivní příjem velmi dobře. Jejich peníze pro ně pracují, zatímco oni se věnují něčemu jinému – spravují své portfolio, zahajují další podnikání nebo si jednoduše užívají života.

Třetím příjmem je, jak jsem již naznačil, příjem z portfolia³⁶. Jestliže lidé investují peníze do cenných papírů (akcií, dluhopisů nebo otevřených investičních fondů), mají příjem z portfolia. Příjmy z portfolia fungují na stejném principu jako pasivní příjem. Tedy, že peníze pro ně pracují, i když majitel spí. Pasivní příjem vytváří aktiva a cesta k finanční svobodě vede právě nákupem skutečných aktiv, ne dovedně maskovaných pasiv.

V předešlém textu je naznačeno jaké je vytváření příjmu a několikrát zmíněn pojem „zaměstnanec“. Zaměříme-li se na tento pojem a dáme na opačnou stranu jiný důležitý pojem při vytváření bohatství - „podnikatel“, zjistíme, že i zde výchova rodiny, okolí a dnes především školy vede, utváří, posluchače do pozice – najít si práci, nebo

---

³⁶ LECHTER, M.A., *Peníze jiných lidí*, Praha: PRAGMA, 2007.

poskytnout práci. Naše školství prvotně „vyrábí“ zaměstnance, tak jako průmyslový podnik. Proto, položíme-li otázku, jestli se člověk rodí do pozice zaměstnance nebo role podnikatele, nemůžeme říci tak ani tak, protože každý se stává tou či onou rolí na základě již zmíněného působení ve společnosti. Zaměstnanců je více než podnikatelů. Jedním z mnoha důvodů je skutečnost, že školy učí studenty, jak se stát zaměstnanci. A proto tolik rodičů radí dětem, aby šly do školy a pak si našly dobré zaměstnání.

Pojem „zaměstnanec“ je relativně nový fenomén. V zemědělském věku byli lidé většinou podnikatelé. Mnozí byli sedláci a pracovali na královských polích. Panovník jim nic neplatil. Bylo to právě naopak. Sedlák platil panovníkovi za právo obdělávat panovníkovy pozemky. Mnoho lidí bylo řemeslníky, tedy drobnými podnikateli. Tito lidé byli podnikatelé a ne zaměstnanci. Jejich děti pak vyrostli v jednotlivých řemeslných dovednostech a staly se také podnikateli, tedy řemeslníky. Ve středověku dokonce vznikla organizace sdružující jednotlivá řemesla pod jedno hnutí – cechy. Později, a to v průmyslovém věku, vzrostla poptávka po lidech, které majitel podniku chtěl využívat jako pracovní prostředky, jako novou formu využívaného jedince/jednotky – zaměstnance. Ve starověku byl hnací silou ekonomik otrok. Středověk potlačil otroctví (v omezené míře se omezuje jen na rasové otroctví, zotročením černošských Afričanů) a nahradil jej nevolnictvím, při přerodu do novověku, je nahrazeno nevolnictví zaměstnanci a nejviditelnějším střetem pojetí epoch je Americká občanská válka, známá také jako válka Severu proti Jihu mezi léty 1861 - 1865.³⁷ Zemědělství Jihu je poraženo průmyslovým Severem, který preferoval zaměstnance, jako důležité hospodářské činitele průmyslové doby. V důsledku těchto a dalších změn vzal na sebe stát odpovědnost za všeobecné vzdělání a přijal pruský školský model. Cílem tohoto směru bylo, aby stát produkoval vojáky a zaměstnance – lidi co plní rozkazy a příkazy a dělají, co je jim řečeno. Pruský systém byl velice efektivní systém masové produkce zaměstnanců. Tento výtečný systém byl k dokonalosti dopilován průmyslníkem Henry Fordem a jeho pásovou výrobou. Bohužel celá naše společnost je naprogramována k vytváření stejnorodých jedinců, kteří jsou pevnou součástí spořádaného společenského celku. Součástí české společnosti je negativní smýšlení o finančně úspěšných podnikatelích, kteří si dopřávají extravagance, na které zaměstnanci nemají. Řadový zaměstnanec je pobouřen úspěšným jedincem, protože zaměstnanec se masově rekreuje a podnikatel se jedinečně baví na jachtě.

---

³⁷SOCHROVÁ, M., *Dějepis v kostce II.*, Havlíčkův Brod: FRAGMENT, 1999, ISBN 80-7200-339-9, s.89

3. RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

V roce 2004 schválilo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky nové principy v politice pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Toto rozhodnutí změnilo systém kurikulárních dokumentů, které jsou nyní vytvářeny na dvou úrovních. Je to úroveň státní a školská.

Rámcový vzdělávací program (RVP) je určen pro tvorbu Školních vzdělávacích programů pro jednotlivé typy škol;

- stanovuje základní vzdělávací úroveň pro všechny absolventy konkrétní školy, kterou musí škola respektovat ve svém školním vzdělávacím programu;
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jež by měli žáci na konci vzdělávání na škole dosáhnout a vymezuje závazný vzdělávací obsah – očekávané výstupy a učivo;
- zařazuje jako závaznou součást vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi; podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování,
- předpokládá volbu různých vzdělávacích postupů, různých metod a forem výuky ve shodě s individuálními potřebami žáků;
- umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných;
- usiluje o vytvoření pluralitního vzdělávacího prostředí a podporu pedagogické samostatnosti škol, a proto vymezují pouze požadované výstupy (výsledky vzdělávání) a nezbytné prostředky pro jejich dosažení, zatímco způsob realizace vymezených požadavků ponechávají na školách;
- usiluje o lepší uplatnění absolventů středního odborného vzdělávání na trhu práce a jejich připravenost dále se vzdělávat, popřípadě se bezproblémově rekvalifikovat, a vést kvalitní osobní i občanský život;
- snaží se o zvýšení kvality a účinnosti středního odborného vzdělávání.³⁸

RVP je otevřený dokument, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se ŠVP i podle měnících se potřeb a zájmů žáků.

---

³⁸ MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání obchodní akademie*. Praha: 2007

3.1 Úroveň kurikulárních dokumentů

Státní úroveň představuje Národní program vzdělávání (NPV) a rámcové vzdělávací programy (RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek a rámcové programy pak vymezují závazné „rámce“ pro jednotlivé etapy vzdělávání (předškolní, základní a střední vzdělávání).

Školní úroveň pak představuje školní vzdělávací programy (ŠVP), podle kterých se uskutečňuje výuka na jednotlivých školách.³⁹

Schválením zákona o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen Školský zákon) a Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání (dále RVP ZV) dne 24. 8. 2004, dostali učitelé do rukou možnost vytvořit si vlastní vzdělávací program, založený na jejich představách a zkušenostech

s výukou. Společným úsilím všech pedagogů na škole je možno bez dalšího schvalování utvořit ucelený Školní vzdělávací program pro vzdělávání, podporující pedagogickou autonomii s ohledem na potřeby studentů.

Učitelé tak nejsou svazováni tradičními nepružnými osnovami, které bylo nutno prakticky bez aktuálních změn dodržovat. V dnešní době vyučující ve školních vzdělávacích programech nepopisuje na prvním místě obsah výukové jednotky, ale stanovuje, jakých dovedností mají studenti dosáhnout. Lze tedy učivo přizpůsobit konkrétní situaci, v níž se nachází učitel i studenti a velmi snadno některé méně podstatné pasáže látky vynechat či zredukovat za účelem splnění základních cílů výuky nebo naopak některý přínosný projekt prodloužit. Učitelé nyní mají volnější pole působnosti a lze říci, že v tomto systému může být snáze uplatnitelná pedagogická zásada individuálního přístupu vzhledem k potřebám studentů i učitelů.

Rámcové vzdělávací programy vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence a jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě. RVP vycházejí z koncepce celoživotního učení, formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání a podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

---

³⁹ VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha:

3.2 Klíčové kompetence

Ve vzdělávacím obsahu RVP ZV je učivo chápáno jako prostředek k osvojení činnostně zaměřených očekávaných výstupů, které se postupně propojují a vytvářejí předpoklady k účinnému a komplexnímu využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí.

V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány:

- kompetence k učení
- kompetence k řešení problémů
- kompetence komunikativní
- kompetence sociální a personální
- kompetence občanské
- kompetence pracovní.⁴⁰

---

⁴⁰ OBST, O., *Didaktika sekundárního vzdělání*, Olomouc, 2006, UP Olomouc: ISBN 80-244-1360-4, s.38

4. VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ ODBORNÝCH EKONOMICKÝCH PŘEDMĚTŮ V ČESKÉ REPUBLICE

Cesty k profesi vyučujícího ekonomických oborů v ČR jsou v zásadě nekomplikované a nabízí se jich několik základních.

Nezbytné pro budoucího vyučujícího základů ekonomie v ČR je absolvování střední školy s maturitou (nejčastěji gymnázia, obchodní akademie, střední pedagogické školy), což absolventovi umožňuje vstup na vysokou školu, a to nejčastěji vysokou školu ekonomickou, nebo univerzitu s pedagogickou fakultou. Absolventi VŠE, s titulem inženýr jsou dále nuceni, pokud by chtěli vyučovat, absolvovat tzv. pedagogické minimum, které je opravňuje k pedagogické práci. Absolventi pedagogických fakult jsou magistry se státní závěrečnou zkouškou z pedagogiky a následnou aprobací (nejčastěji jsou to učitelé základů společenských věd nebo občanské výchovy). Z rozdaných dotazníků jasně vyplývá, že tuto cestu zvolilo velké procento dotázaných. Všichni dotázaní pedagogové na gymnáziích jsou magistry/pedagogy s univerzitním vzděláním pedagogického zaměření (ZSV s libovolnou kombinací) a všichni dotázaní ze SOŠ jsou vystudovanými ekonomy, vždy s pedagogickým minimem.

Zapomenout nelze ani na rozšiřující vzdělávací kurzy a akce pro pedagogy, které pořádají soukromá zařízení nebo univerzity v rámci celoživotního vzdělávání.

5. VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

5.1 Metodika výzkumu

Po konzultaci s vedoucí práce bylo užito, při stanovených cílech, jako nástroj výzkumného šetření dvou druhů dotazníků – pro studenty a pro vyučující. Oba dotazníky jsou nestandardizované. První je určen pro studenty (dále jen č. 1) a druhý pro učitele (dále jen č. 2). Č. 1 se skládá z 11 položek a č. 2 ze 17 položek. Ke statistickému zpracování byl použit statistický software SPSS verze 15. Odpovědi na otázky dotazníku, který se týká výuky ekonomie a problematiky finanční gramotnosti, byly zpracovány do kontingenčních tabulek. Do řádků tabulek byl zaznamenán typ školy, do sloupců odpovědi respondentů na otázky v dotazníku.

Hypotéza byla vzhledem k nízkým očekávaným četnostem v buňkách některých tabulek ověřena Fisherovým přesným testem. U tabulek typu 2 x 3 byl proveden chí-kvadrát test. Výsledky jsou považovány za statisticky významné při oboustranné exaktní signifikanci (p) menší než 0,05. Signifikantní výsledky jsou označeny v tabulkách tučným písmem.

V dotazníku č. 1 je celkem sedm otázek doplňovacích nebo zjišťovacích, v nichž mají respondenti - studenti na výběr z odpovědí. Čtyři otázky mají možnost otevřené odpovědi, kde respondenti mohou doplnit odpovědi dle svého uvážení.

Dotazníků č. 1 bylo rozdáno celkem 150 a navraceno bylo 136 vyplněných kusů, z obou typů škol rovným dílem. Získané dotazníky byly vyhodnoceny a počty jednotlivých odpovědí byly zpracovány do tabulek a grafů. V tabulkách a grafech je rovněž uvedeno procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí.

Vzor dotazníku pro studenty je uveden v příloze č. 1.

Položka č. 1 je zaměřena na původ dotázaného.

Položky č. 2, 3, 4, 6 jsou zaměřeny na otázku zájmu respondentů o studium.

Položky č. 5, 10, 11 jsou určeny ke zjištění znalostí dotazovaných.

Položky č. 7, 8, 9 mají za úkol zjistit postoje k finanční gramotnosti dotazovaných.

V dotazníku č. 2 je celkem 17 položek, kde mají respondenti – vyučující na výběr z odpovědí v podobě vět a souvětí. Šest položek má možnost otevřené odpovědi, kterou respondenti mohou doplnit dle svého uvážení. Sedm položek (č. 7, č. 8, č.9, č. 10, č.11, č.12, č.16, č.17) je kombinací uzavřeného výběru odpovědi s možností rozšiřující otevřené odpovědi. Hypotézy byly ověřeny na základě vypočítaných absolutních a relativních četností s využitím konstrukce 95% intervalu spolehlivosti (CI)

pro populační pravděpodobnost dle vzorce:
$$p \pm 1,96 \sqrt{\frac{p(1-p)}{n}}$$

p   pravděpodobnost
n   absolutní četnost.

Vzor dotazníku pro vyučující je uveden v příloze č. 2.

Položky č. 1, 2, 3, 4, 5 jsou zaměřeny na původ dotazovaných, aprobaci, vystudovanou školu, délku praxe.

Položky č. 6, 7, 11, 12, 13, 14 jsou zaměřeny na zdroje informací, vyučovací metody, RVP a finanční gramotnost.

Položky č. 8, 9, 10 jsou určeny ke zjištění potřeby se i nadále profesně rozvíjet.

Položky č. 15, 16, 17 jsou zaměřeny na alternativy ve výuce a ohodnocení studentů svými pedagogy.

5.2 Charakteristika výběru

Dotazník jsem rozdál na třech gymnáziích, dvou v Olomouci - Slovanské gymnázium Olomouc, Soukromé gymnázium Olomouc, a jednom v Přerově - Gymnázium Jakuba Škody v Přerově, další dotazníky jsem rozdál na SOŠ v Mohelnici - Obchodní akademie Mohelnice a Přerově - Obchodní akademie Přerov.

5.3 Hypotézy

Hypotéza 1: „Dotazovaní studenti mají lepší znalosti finanční gramotnosti na SOŠ než na gymnáziích.“

H₀: „Studenti gymnázií a středních obchodních škol odpovídají v dotazníku, který se týká výuky ekonomie a problematiky finanční gramotnosti stejně.“

Hypotéza 2: „Dotazovaní učitelé považují úroveň finanční gramotnosti a výuky ekonomie na SOŠ/gymnáziích za přijatelnou.“

„Více než 50 % vyučujících využívá při výuce alternativní metody.“

„Více než 50 % vyučujících se účastní kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.“

„Více než 50 % vyučujících se domnívá, že většina jejich studentů se vyzná v různých obchodních nabídkách obchodních společností a dokázala by odhalit pro ně nevýhodnou nabídku.“

„Vyučující na gymnáziích a vyučující na středních obchodních školách odpovídají v dotazníku, který se týká výuky ekonomie na středních školách a problematiky finanční gramotnosti, stejně.“

5.4 Cíle a úkoly šetření

Cíle

1. Zjistit, zda studenti SOŠ mají lepší úroveň finanční gramotnosti než studenti gymnázií.

Zjistit, jak stejně studenti gymnázií a středních obchodních škol odpovídají v dotazníku, který se týká výuky ekonomie a problematiky finanční gramotnosti.

2. Zjistit, jestli dotázaní učitelé považují finanční gramotnost ve výuce ekonomie na SOŠ/gymnáziích za přijatelnou.

Zjistit, kolik procent vyučujících využívá při výuce alternativní metody.

3. Zjistit, kolik procent vyučujících se účastní kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

4. Zjistit, kolik procent vyučujících se domnívá, že většina jejich studentů se vyzná v různých obchodních nabídkách obchodních společností a dokázala by odhalit pro ně nevýhodnou nabídku.

5. Zjistit, kolik vyučujících na gymnáziích a vyučujících na středních obchodních školách odpovídá v dotazníku, který se týká výuky ekonomie na středních školách a problematiky finanční gramotnosti, stejně.

Úkoly

1. Vytvořit dotazníky pro studenty, určené pro získání informací potřebných ke splnění cílů.

2. Sběr dat - požádat studenty a učitele na vybraných školách o vyplnění dotazníků, vyzvednout dotazníky a vytřídit je.

3. Zpracovat získaná data.

4. Vyhodnocení.

5. Prezentace výsledků.

6 Prezentace výsledků

6.1 Prezentace výsledků dotazníků pro studenty

Statistické zpracování

Ke statistickému zpracování byl použit statistický software SPSS verze 15.

Dotazník pro studenty

Nulová hypotéza: Studenti gymnázií a středních obchodních škol odpovídají v dotazníku, který se týká výuky ekonomie a problematiky finanční gramotnosti stejně.

Odpovědi na otázky dotazníku, který se týká výuky ekonomie a problematiky finanční gramotnosti, byly zpracovány do kontingenčních tabulek. Do řádků tabulek byl zaznamenán typ školy, do sloupců odpovědi respondentů na otázky v dotazníku.

Hypotéza byla vzhledem k nízkým očekávaným četnostem v buňkách některých tabulek ověřena **Fisherovým přesným testem**. U tabulek typu 2 x 3 byl proveden chí-kvadrát test. Výsledky jsou považovány za statisticky významné při oboustranné exaktní signifikanci (p) menší než 0,05. Signifikantní výsledky jsou označeny v tabulkách tučným písmem.

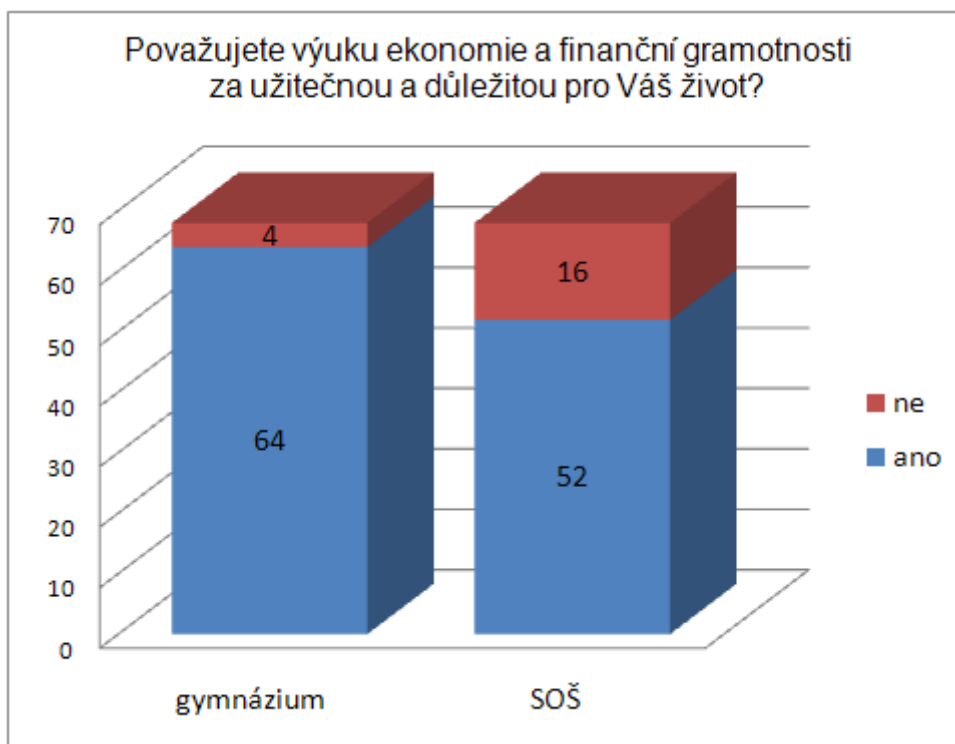
Položka č. 2: Považujete výuku ekonomie a finanční gramotnosti za užitečnou a důležitou pro váš další život?

Tabulka č. 1 :

Kontingenční tabulka

			Považujete výuku ekonomie a finanční gramotnosti za užitečnou a důležitou pro Váš další život?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	64	4	68
		%	94,1%	5,9%	100,0%
	SOS	Četnost	52	16	68
		%	76,5%	23,5%	100,0%
Celkem		Četnost	116	20	136
		%	85,3%	14,7%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,007
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test prokázal, že studenti gymnázií a SOS se liší v odpovědích na otázku č.2. „Považujete výuku ekonomie a finanční gramotnosti za užitečnou a důležitou pro Váš život?“

64 (94,1 %) studentů gymnázií považuje tuto výuku za užitečnou a důležitou, u studentů SOŠ je tento podíl statisticky významně nižší, stejný názor zastává pouze 52 (76,5%) studentů, $p = 0,007$.

Z celkového počtu 136 odpovědí, považuje výuku ekonomie a finanční gramotnosti za přínosnou 85% dotázaných. S výrokem nesouhlasí jen 15% respondentů. Je vidět kladné povědomí o důležitosti výuky ekonomie a finanční gramotnosti na středních školách.

Položka č 3: Sledujete aktuální dění v ekonomice?

Tabulka č.2:

Kontingenční tabulka

			Sledujete aktuální dění v ekonomii?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	34	34	68
		%	50,0%	50,0%	100,0%
	SOŠ	Četnost	23	45	68
		%	33,8%	66,2%	100,0%
Celkem		Četnost	57	79	136
		%	41,9%	58,1%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,082
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi studenty gymnázií a SOŠ v odpovědích na otázku č. 3 „Sledujete aktuální dění v ekonomii?“, $p = 0,082$.

Tabulka potvrzuje výsledky z předchozí otázky. Je patrné, že dvě třetiny studentů SOŠ nesledují aktuální dění v ekonomice a naopak u gymnazistů je situace dokonale vyrovnaná. Zájem o aktuální ekonomické dění je přesně poloviční. Lepší výsledek je tedy u studentů gymnázií, kteří aktivněji sledují ekonomiku.

Celkově je zřejmé, že většina ze všech dotázaných – 58 % - nesleduje aktuální ekonomické dění, naproti tomu jen 42 % se hlásí k zájmu o aktuální ekonomické dění.

Položka č. 4: Pokud se připravujete ke studiu na vysoké škole, napište, prosím, jakého zaměření, popř. oboru.

Z celkového počtu 136 odpovědí touží dále studovat okolo 60% všech studentů. Z výzkumu vzešlo, že studenti gymnázií mají častěji jasno v otázce dalšího studia. Mnohem výraznější je potřeba dalšího studia právě u těchto respondentů – je to předpokladatelné díky všeobecnému pojetí vzdělávání s cílem přípravy na další studium. Dotazovaní studenti ze SOŠ častěji uváděli, že neví, zda budou chtít studovat na vysoké škole.

Mezi první tři vytoužená další vzdělání u studentů gymnázií patří studium práv (9x), psychologie (8x) a pak shodně sociální zaměření a studia mezinárodních vztahů (6x).

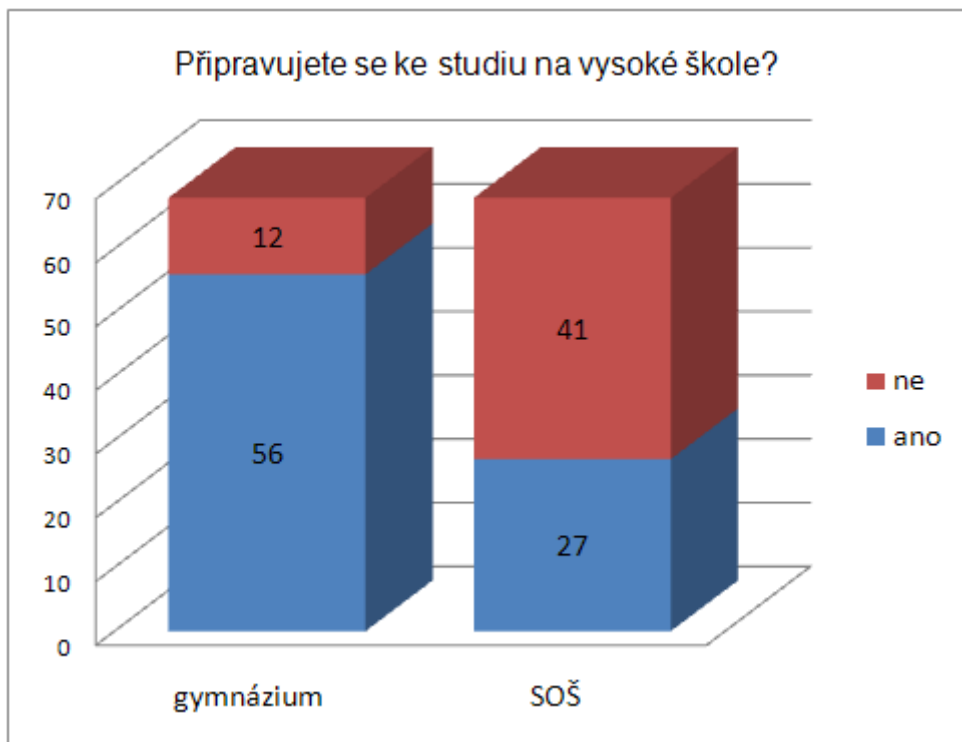
Na SOŠ je další studium preferováno nejčastěji ekonomického zaměření (9x), pak technického směru (5x) a následně pedagogického zaměření (3x). Ostatní obory byly rovnoměrně zastoupeny s četností maximálně do dvou.

Kontingenční tabulka

			Připravujete se ke studiu na vysoké škole?		Celkem
			ano	ne	
Skola	gymnázia	Četnost	56	12	68
		%	82,4%	17,6%	100,0%
	SOŠ	Četnost	27	41	68
		%	39,7%	60,3%	100,0%
Celkem		Četnost	83	53	136
		%	61,0%	39,0%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,000001
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test prokázal, že studenti gymnázií se připravují ke studiu na vysoké škole statisticky významně častěji než studenti SOŠ. K dalšímu studiu se připravuje 56 (82,4 %) studentů gymnázií a pouze 27 (39,7 %) studentů SOŠ, $p = 0,000001$.

Položka č. 5: Vysvětlení zkratk a pojmů:

a) HDP

Tabulka č.3:

Kontingenční tabulka

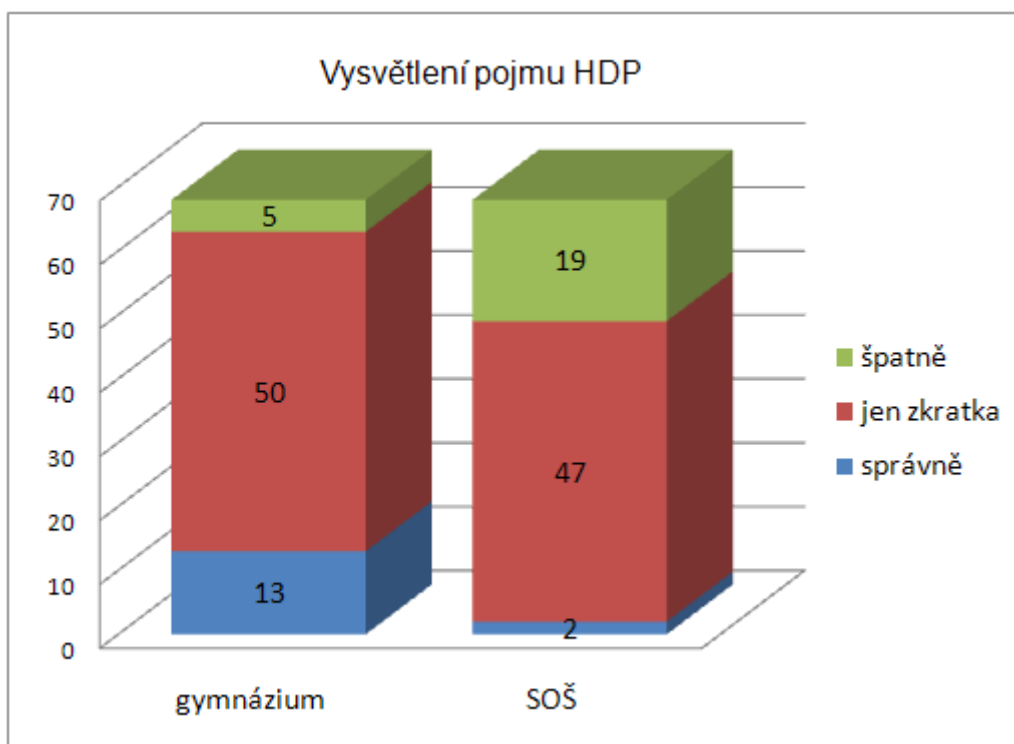
			Vysvětlení pojmu HDP			Celkem
			správně	jen zkratka	špatně	
Škola	gymnázia	Četnost	13	50	5	68
		%	19,1%	73,5%	7,4%	100,0%
	SOŠ	Četnost	2	47	19	68
		%	2,9%	69,1%	27,9%	100,0%
Celkem		Četnost	15	97	24	136
		%	11,0%	71,3%	17,6%	100,0%

Chi-kvadrát test

	Hodnota	Stupně volnosti	Asymptotická oboustranná signifikance
Pearsonovo chí-kvadrát	16,326	2	,0003
Počet platných případů	136		

Chi-kvadrát test prokázal statisticky významně rozdílnou distribuci odpovědí na otázku „Vysvětlení pojmu DPH“. Studenti gymnázií odpovídají správně ve větší míře než studenti SOŠ. Správně umí pojem HDP vysvětlit 13 (19,1 %) studentů gymnázia a pouze 2 (2,9 %) studenti SOŠ, $p = 0,0003$.

Oslovení studenti vysvětlili správně pojem HDP v 11 %. Jen zkratku vysvětlilo 71 % dotázaných a 18 % respondentů nevědělo ani odpověď, ani neznalo zkratku. Dílčí výsledky dopadly lépe u gymnazistů než u studentů SOŠ.

b) DPH

Tabulka č. 4:

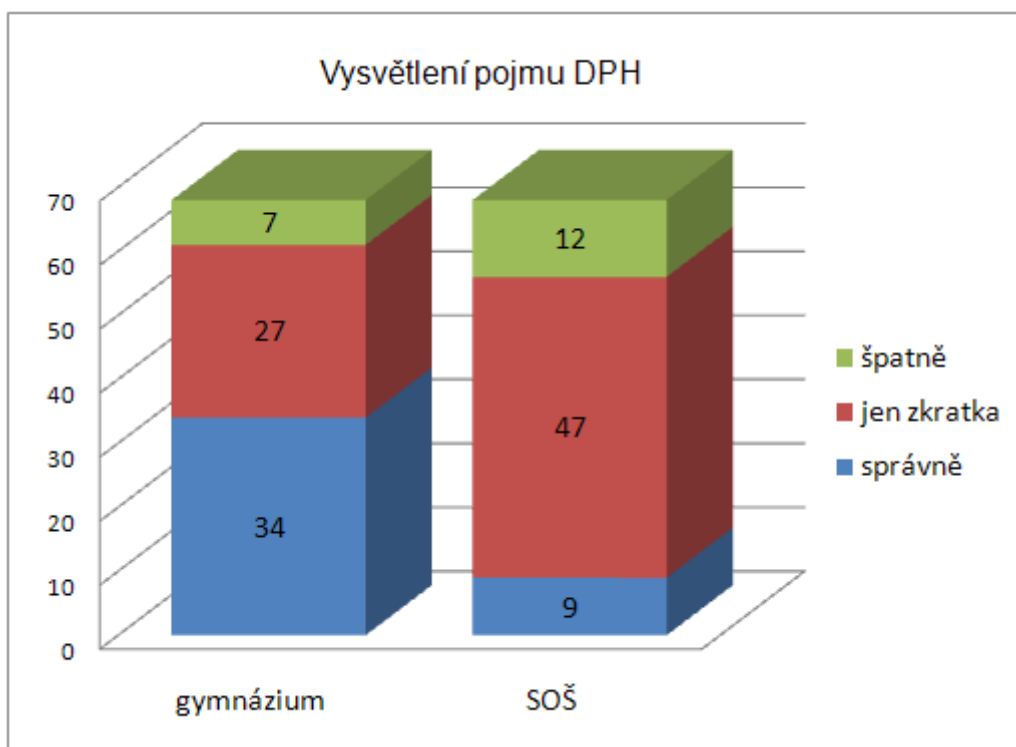
Kontingenční tabulka

			Vysvětlení pojmu DPH			Celkem
			správně	jen zkratka	špatně	
Škola	gymnázia	Četnost	34	27	7	68
		%	50,0%	39,7%	10,3%	100,0%
	SOŠ	Četnost	9	47	12	68
		%	13,2%	69,1%	17,6%	100,0%
Celkem		Četnost	43	74	19	136
		%	31,6%	54,4%	14,0%	100,0%

Chi-kvadrát test

	Hodnota	Stupně volnosti	Asymptotická oboustranná signifikance
Pearsonovo chí-kvadrát	21,256	2	,00002
Počet platných případů	136		

Chi-kvadrát test prokázal statisticky významně rozdílnou distribuci odpovědí na otázku „Vysvětlení pojmu DPH“. Studenti gymnázií odpovídají správně ve větší míře než studenti SOŠ. Správně umí pojem DPH vysvětlit 34 (50 %) studentů gymnázia a pouze 9 (13,2 %) studentů SOŠ, $p = 0,00002$.

c) úvěr

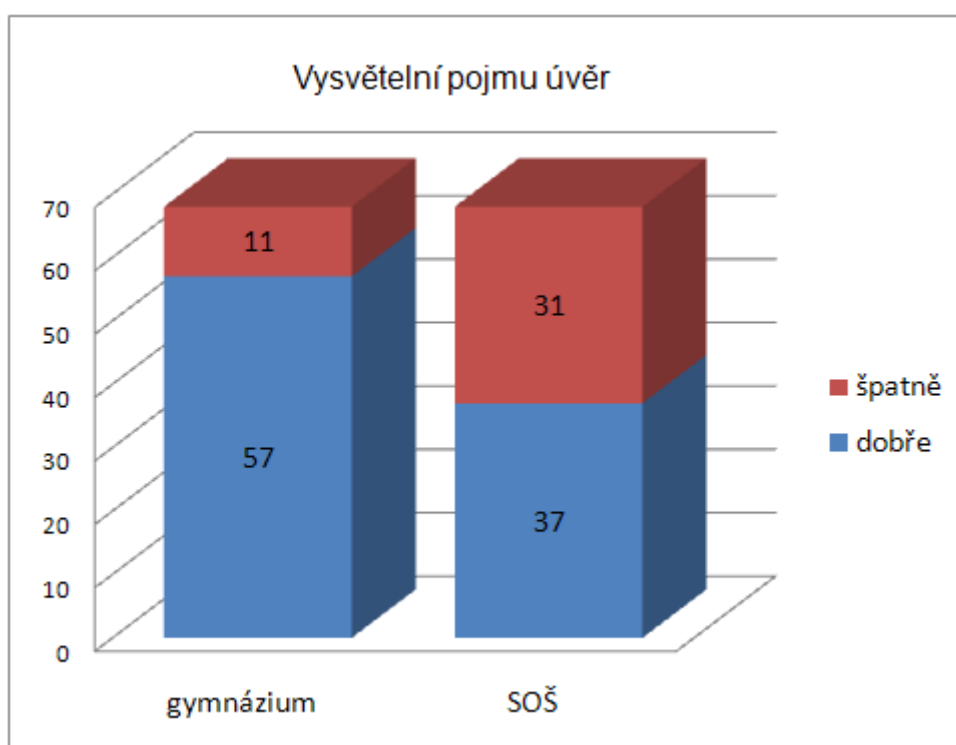
Tabulka č. 5:

Kontingenční tabulka

			Vysvětlení pojmu úvěr		Celkem
			dobře	špatně	
Škola	gymnázia	Četnost	57	11	68
		%	83,8%	16,2%	100,0%
	SOŠ	Četnost	37	31	68
		%	54,4%	45,6%	100,0%
Celkem		Četnost	94	42	136
		%	69,1%	30,9%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,0004
Počet platných případů	136	

Chi-kvadrát test prokázal statisticky významně rozdílnou distribuci odpovědí na otázku „Vysvětlení pojmu úvěr“. Studenti gymnázií odpovídají správně ve větší míře než studenti SOŠ. Správně umí pojem úvěr vysvětlit 57 (83,8 %) studentů gymnázia a pouze 37 (54,4 %) studentů SOŠ, $p = 0,0004$.

d) rozdíl mezi finančním a operativním leasingem

Tabulka č. 6:

Kontingenční tabulka

			Vysvětlení rozdílu mezi finančním a operativním leasingem		Celkem
			dobře	špatně	
Škola	gymnázia	Četnost	0	68	68
		%	,0%	100,0%	100,0%
	SOS	Četnost	3	65	68
		%	4,4%	95,6%	100,0%
Celkem		Četnost	3	133	136
		%	2,2%	97,8%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,244
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi studenty gymnázií a SOS v odpovědích na otázku týkající se vysvětlení rozdílu mezi finančním a operativním leasingem, $p = 0,244$.

Přestože tuším, že většina běžné populace dospělých by neodpověděla správně, ze zajímavosti jsem v dotazníku tuto otázku studentům položil. Výsledky mě nepřekvapily: Správně odpověděli pouze tři respondenti (2 % dotázaných). Co ale trochu překvapující bylo – vzhledem k dosavadním výsledkům - v této otázce poprvé „zabodovali“ studenti SOS před gymnazisty.

Položka č. 6: Jste spokojeni se stávající výukou ekonomie na vaší škole?

Tabulka č. 7:

Kontingenční tabulka

			Jste spokojeni s výukou ekonomie na Vaší škole?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	48	20	68
		%	70,6%	29,4%	100,0%
	SOS	Četnost	57	11	68
		%	83,8%	16,2%	100,0%
Celkem		Četnost	105	31	136
		%	77,2%	22,8%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,101
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi studenty gymnázií a SOS v odpovědích na otázku týkající se spokojenosti s výukou ekonomie na škole, $p = 0,101$. Oslovení studenti celkem uváděli spokojenost s výukou ekonomie v 77 %. Respondenti ze SOS byli v porovnání s gymnazisty více spokojeni. Na otázku, co by studenti změnili na výuce byly nejčastější odpovědi: „*uvádět více příkladů z reálného života, podávat více a hlubších informací, zvýšit časovou dotaci na předmět, otevřít navíc ekonomický seminář, víc práce s PC, změna vyučujícího*“. Naproti tomu se našlo i pár úsměvných odpovědí jako: „*zrušit ekonomii, bereme jenom nedůležité věci, vypustit ekonomii úplně z rozvrhu*“.

Položka č. 7: Víte, co je to finanční gramotnost?

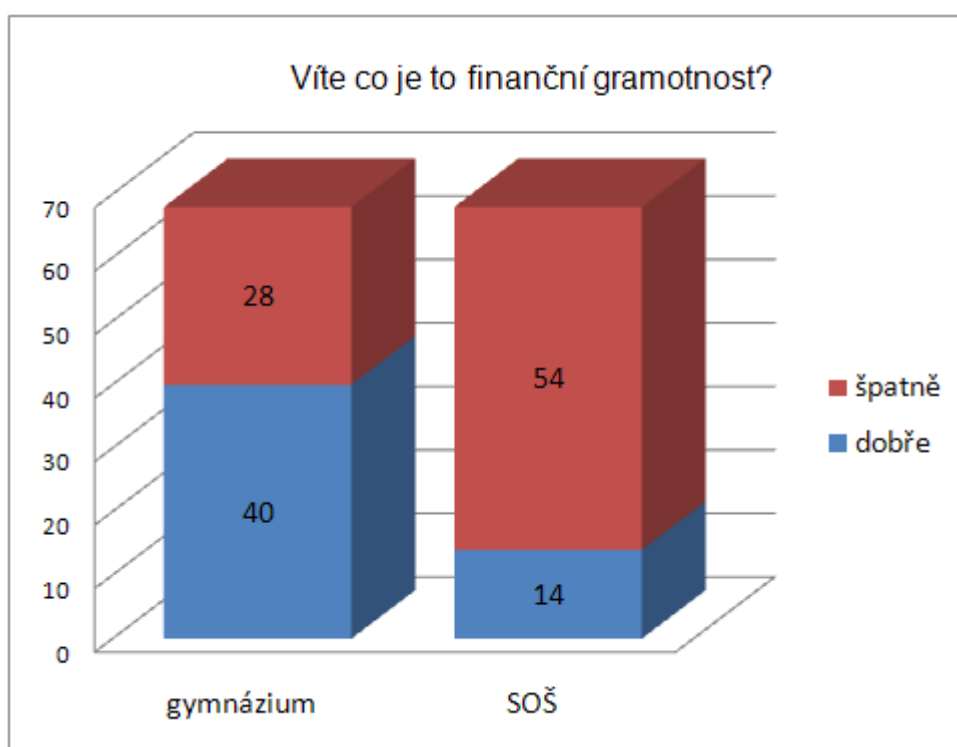
Tabulka č.8:

Kontingenční tabulka

			Víte co je to finanční gramotnost?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	40	28	68
		%	58,8%	41,2%	100,0%
	SOŠ	Četnost	14	54	68
		%	20,6%	79,4%	100,0%
Celkem		Četnost	54	82	136
		%	39,7%	60,3%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,00001
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test prokázal statisticky významně rozdílnou distribuci odpovědí na otázku „Víte co je to finanční gramotnost?“. Studenti gymnázií odpovídají správně ve větší míře než studenti SOŠ. Správně umí pojem vysvětlit 40 (58,8 %) studentů gymnázia a pouze 14 (20,6 %) studentů SOŠ, $p = 0,00001$.

Položka č. 8: Myslíte si, že je dobré být v dnešní době finančně gramotný?

Tabulka č. 9:

Kontingenční tabulka

			Myslíte, že je dobré být v dnešní době finančně gramotný?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	39	1	40
		%	97,5%	2,5%	100,0%
	SOŠ	Četnost	12	2	14
		%	85,7%	14,3%	100,0%
Celkem		Četnost	51	3	54
		%	94,4%	5,6%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,161
Počet platných případů	54	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi studenty gymnázií a SOŠ v odpovědích na otázku „ Myslíte si, že je dobré být v dnešní době finančně gramotný?“, $p = 0,161$. Tato otázka přímo navazuje na předchozí. Proto na ni odpovídali jen studenti, kteří v té minulé uvedli kladnou odpověď. Drtivá většina – 94 % souhlasí s názorem, že je dobré být finančně gramotný. (98% studentů na gymnáziích, 86% na SOŠ). Argumenty respondentů jsou nejčastěji: „možnost být finančně nezávislý, ušetřit, mít přehled, řídit si své finanční operace“. Jen u celkově tří odpovědí převládá skepse – „stále se to mění, už mě to nezajímá, najmu si poradce“.

Položka č. 9: Chtěli byste zlepšit svou finanční gramotnost?

Tabulka č.10:

Kontingenční tabulka

			Chtěli byste si zlepšit svou finanční gramotnost?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	35	5	40
		%	87,5%	12,5%	100,0%
	SOŠ	Četnost	11	3	14
		%	78,6%	21,4%	100,0%
Celkem		Četnost	46	8	54
		%	85,2%	14,8%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,413
Počet platných případů	54	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi studenty gymnázií a SOŠ v odpovědích na otázku „Chtěli byste si zlepšit svou finanční gramotnost?“, $p = 0,413$.

Na tyto otázku odpovídali opět jen ti studenti, kteří v otázce číslo sedm odpověděli kladně. U těchto dotázaných na gymnáziích by rádo zlepšilo svou finanční gramotnost 88%. Na SOŠ odpovědělo stejně 79% studentů. Nadšení pro další vzdělání ve finanční gramotnosti je tedy větší u gymnazistů než u studentů SOŠ. Celkově vzato 85% respondentů uvedlo v dotazníku, že by si chtěli zlepšit svou finanční gramotnost.

Položka č. 10: Využíváte některý z těchto produktů?

Stavební spoření

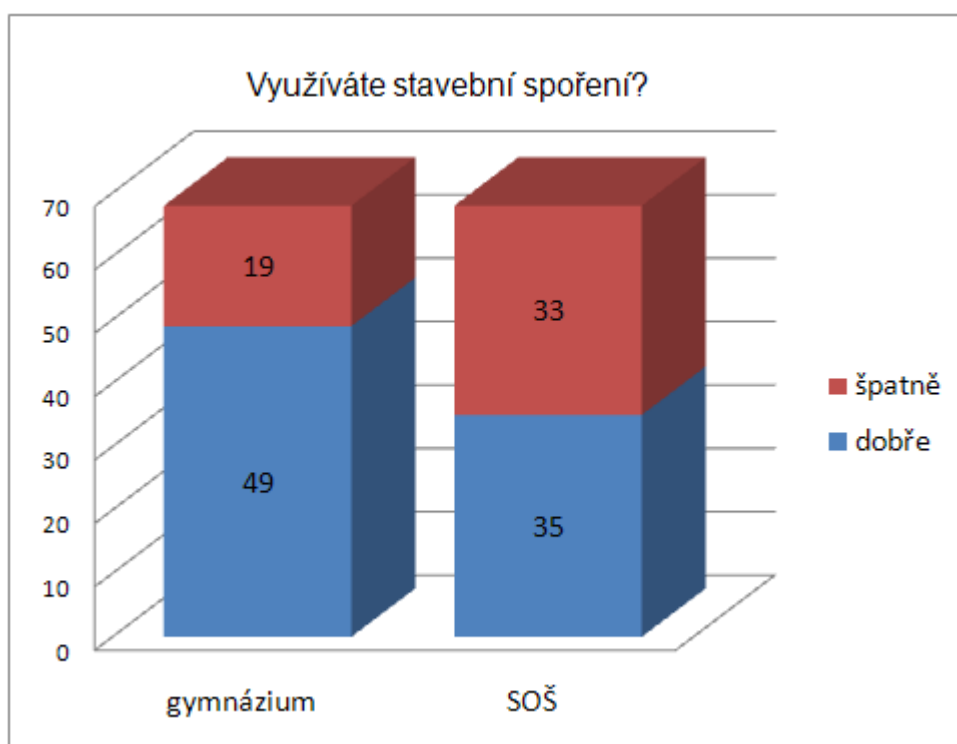
Tabulka č. 11:

Kontingenční tabulka

			Využíváte stavební spoření?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	49	19	68
		%	72,1%	27,9%	100,0%
	SOŠ	Četnost	35	33	68
		%	51,5%	48,5%	100,0%
Celkem		Četnost	84	52	136
		%	61,8%	38,2%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,021
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test prokázal, že studenti gymnázií využívají stavební spoření statisticky významně častěji než studenti SOŠ. Stavební spoření využívá 49 (72,1 %) studentů gymnázia a pouze 35 (51,5 %) studentů SOŠ, $p = 0,021$.

Penzijní připojištění

Tabulka č. 12:

Kontingenční tabulka

			Využíváte penzijní připojištění?		Celkem
			ano	ne	
Skola	gymnázia	Četnost	10	58	68
		%	14,7%	85,3%	100,0%
	SOŠ	Četnost	12	56	68
		%	17,6%	82,4%	100,0%
Celkem		Četnost	22	114	136
		%	16,2%	83,8%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,816
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významné rozdíly mezi studenty ve využívání penzijního připojištění, $p = 0,816$.

Výsledky zkoumání využívání penzijního připojištění dokazují, že tento finanční produkt není často využíván mladými lidmi, a dokazuje nevhodný název, protože výhodnost tohoto produktu je ukryta především v dlouhodobosti, státních garancích a dotacích. Výsledky jsou na obou typech škol velice podobné a to 15% na gymnáziích a 18% na SOŠ.

Kapitálový životní program

Tabulka č. 13:

Kontingenční tabulka

			Využíváte kapitálový životní program?		Celkem
			ano	ne	
Škola	gymnázia	Četnost	5	63	68
		%	7,4%	92,6%	100,0%
	SOŠ	Četnost	7	61	68
		%	10,3%	89,7%	100,0%
Celkem		Četnost	12	124	136
		%	8,8%	91,2%	100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,764
Počet platných případů	136	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významné rozdíly mezi studenty ve využívání kapitálového životního programu, $p = 0,764$.

Kapitálového životního pojištění využívá na obou typech škol podobné množství dotázaných – celkově jen 9%. Výsledek dokazuje pravděpodobnou neznalost tohoto produktu, a to jak u dotázaných, tak i jejich rodičů, protože nevyužívají všech výhod, které jsou v těchto programech ukryty.

Souhrnná bilance jen vykresluje stávající trend v ČR, kdy majetková pojištění jsou četnější než pojištění životní, a dále pak neznalost výhod obsažených v daném produktu.

Položka č. 11: Proč nevyžíváte výše uvedené produkty?

Důvody nevyžívání těchto produktů se významně nelišily na obou typech škol. Bezpochyby nejčastějšími odpověďmi byly: „nevydělávám, nemám na to peníze, protože studuji, nepotřebuji to, nechci, je to zbytečné, jsem na to ještě mladý, o tyto věci se mi starají rodiče“. Jen málo studentů přiznalo, že vlastně neví proč (12 dotázaných), případně že uvedené produkty neznají (5 respondentů).

6.2 Prezentace výsledků dotazníků pro učitele

Položka č. 1: Máte pedagogické vysokoškolské vzdělání?

Tabulka č. 14:

	N	Relativní četnost [%]
ano	20	100
ne	0	0
celkem	20	100

Ze sledovaného souboru 20 vyučujících odpovědělo na tuto otázku 100 % kladně. Všichni dotázaní učitelé mají pedagogické vysokoškolské vzdělání.

Položka č. 2: Jakou máte aprobaci?

Kontingenční tabulka

			Jakou máte aprobaci?			Celkem
			ZSV	Ekon	Jiná	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	8 80,0%	0 ,0%	2 20,0%	10 100,0%
	SOŠ	Četnost %	0 ,0%	10 100,0%	0 ,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	8 40,0%	10 50,0%	2 10,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test	21,271	,00001
Počet platných případů	20	

Fisherův přesný test prokázal statisticky významný rozdíl v aprobaci vyučujících gymnázií a SOŠ. Učitelé SOŠ mají všichni ekonomickou aprobaci, 8 (80 %) učitelů gymnázií má aprobaci ZSV a 2 (20 %) učitelé mají jinou aprobaci, $p = 0,00001$.

Z dotázaných vyučujících mělo 40% jako hlavní specializaci základy společenských věd a různé kombinace 10% (dějepis, anglický nebo německý jazyk, pedagogika), 50 % dotázaných bylo absolventy VŠE (s pedagogickým minimem), jeden dotázaný měl aprobaci – jazyk český a dějepis.

U dotázaných vyučujících převládá specializace na ekonomii (50%), druhou specializací jsou základy společenských věd (40%) a jeden respondent (10%), který má zcela odlišnou aprobaci.

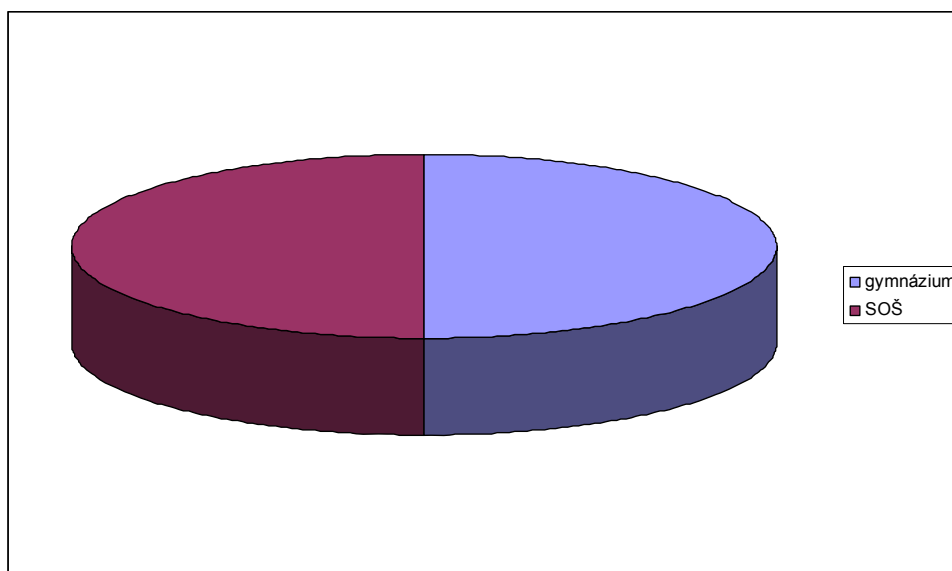
Položka č. 4: Na jaké škole učíte?

Tabulka č. 16:

	N	Relativní četnost [%]
gymnázium	10	50
SOŠ	10	50
celkem	20	100

Pět dotázaných (50 %) bylo učiteli na gymnáziích, šest respondentů (50 %) působil na SOŠ.

Graf č. 12:

Celkem bylo osloveno 29 vyučujících, odevzdáno bylo jen 20 dotazníků, které mohly být vyhodnoceny. Devět zbývajících dotazníků bylo buď nevyplněno nebo množství odpovědí bylo nedostatečné.

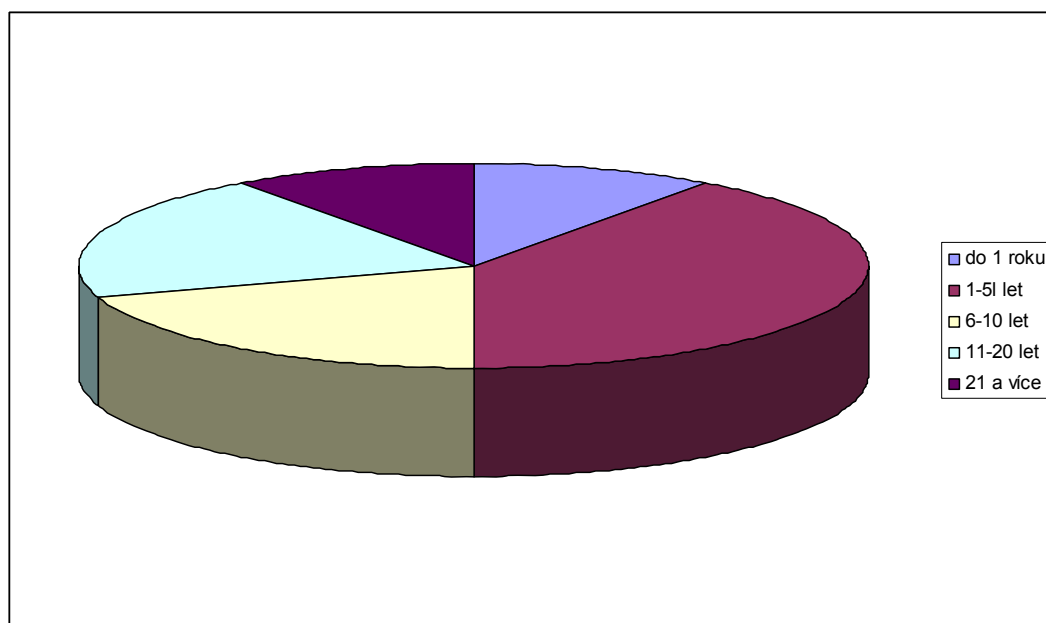
Položka č.5: Jak dlouho učíte ekonomii?

Tabulka č. 17:

	N	Relativní četnost [%]
Do 1 roku	2	10
1-5 let	8	40
6-10 let	4	20
11-20 let	4	20
více než 20 let	2	10
celkem	20	100

Z celkem 20 pedagogů, jejichž délka výuky na obou typech škol byla v rozmezí od pouhého několikaměsíčního působení (10 %) až po dva zkušené pedagogy s již více než 20letou praxí (rovněž 10 %), byli nejpočetněji zastoupeni učitelé věnující se výuce požadovaného předmětu po dobu alespoň jednoho roku do pěti let (40 %). Shodně, po 20 %, byli zastoupeni ti učitelé, kteří učí mezi 6-10 léty a 11-20ti léty.

Graf č. 13:

Převládá tedy kratší doba výuky do pěti let praxe. Nový a zasloužilí učitelé jsou v tomto oboru zastoupeni po jednom z celkového množství 20 respondentů.

Položka č. 6: Jaké informační zdroje používáte k přípravě na výuku?

Na tuto položku mohli respondenti odpovědět volně. Neměli tedy na výběr možností.

Přesto nejvíc dotázaných uvedlo shodně jako informační zdroj používaný k výuce učebnice, internetové aktuality a zdroje, noviny a odborné ekonomické časopisy. Někteří vyučující používají přednášky z Učitelských novin, někteří vlastní poznámky ze školení, jiní poznámky z dob jejich vlastního studia. Jako další častý zdroj se objevily platné zákony a právní normy. Opomenout nelze ani metodické příručky.

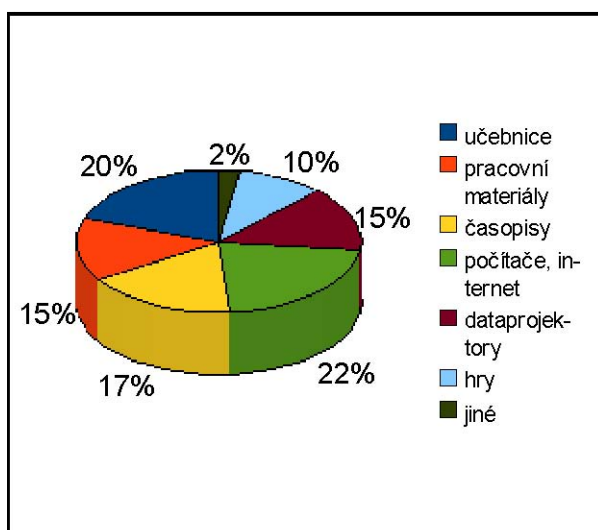
Položka č. 7: Jaké didaktické pomůcky k výuce využíváte?

Tabulka č. 18:

	N	Relativní četnost [%]
učebnice	8	19,51
pracovní materiály	6	14,63
časopisy	7	17,07
počítače, internet	9	21,95
dataprojektory	6	14,63
hry	4	9,76
jiné	1	2,44
celkem	41	100

U této položky mohli oslovení respondenti označit více možností nebo napsat jinou vlastní odpověď. Nejčastěji užívanou didaktickou pomůckou ve výuce je počítač a internet - zastoupen v 22%, klasická učebnice má 20% zastánců, následují časopisy (17%), pracovní materiály a dataprojektory mají shodných 15%, hry označilo jen 10% dotázaných, jeden učitel (2%) užívá ještě jiné pomůcky k výuce, bohužel ale nekonkretizoval které.

Graf č. 14:

Každý respondent užívá různé kombinace uvedených didaktických pomůcek. Nejčastější kombinace byla PC/internet s klasickou učebnicí a časopisy, doplněny též oblíbenými dataprojektory a pracovními materiály.

Položka č. 8: Účastníte se kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků?

Hypotéza: Více než 50 % vyučujících se účastní kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Kontingenční tabulka

			Účastníte se kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků?		Celkem
			ano	ne	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	6 60,0%	4 40,0%	10 100,0%
	SOŠ	Četnost %	7 70,0%	3 30,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	13 65,0%	7 35,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test Počet platných případů	20	1,000

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi vyučujícími na gymnáziích a vyučujícími na středních obchodních školách v odpovědích na tuto otázku, $p = 1,000$.

Na gymnáziích se 60 % z dotázaných vyučujících účastní různých kurzů a programů v rámci svého dalšího vzdělávání. U pedagogů SOŠ je touha po sebevzdělávání větší - 70%.

Celkově je snaha po sebevzdělávání u dotázaných učitelů téměř 64%, což značí aktivní přístup k rozvoji osobních znalostí a odbornosti vyučovaného předmětu. Měl-li někdo výhrady a uvedl, že se kurzů neúčastní, bylo to obvykle z důvodu nedostatku kvalifikovaných kurzů.

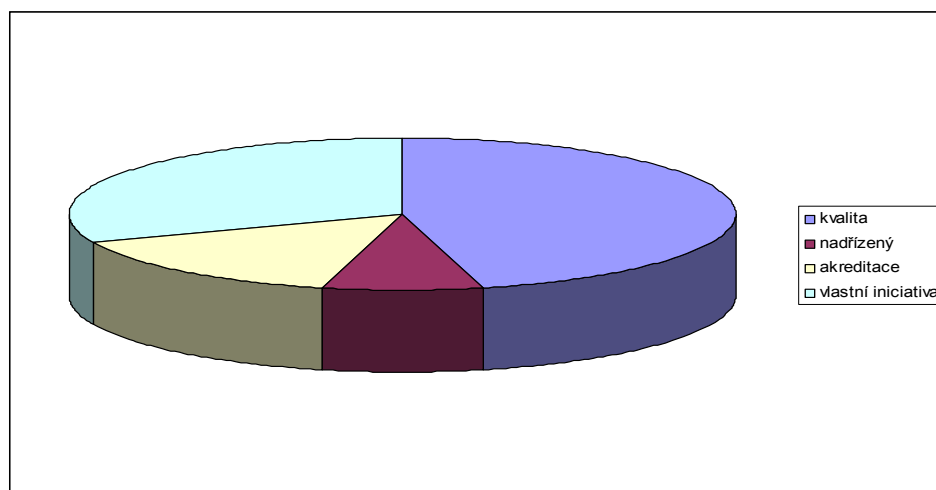
Položka č. 9: Jaká kritéria při vašem výběru kurzu jsou rozhodující?

Tabulka č. 20:

	N	Relativní četnost [%]
nadřazený	1	7,69
vlastní iniciativa	4	30,77
akreditace kurzu	2	15,38
kvalita informací	6	46,16
jiné	0	0
celkem	13	100

Při rozhodování oslovených pedagogů o nejdůležitějším kritériu výběru kurzu hraje roli především kvalita informací (46%), následuje vlastní iniciativa (31%), kreditové ohodnocení nabízených kurzů je podstatné pro 15 % dotázaných a nadřazený rozhoduje jen u 8 %.

Graf č. 16:

Souhrnně lze konstatovat, že vlastní potřeba kvalitních informací je důležitější než akreditace daných vzdělávacích kurzů, nebo nařízení vedoucího pracovníka.

Položka č. 10.: Jste spokojeni se stávající podporou a dalším vzděláváním v ekonomii od vedení?

Kontingenční tabulka

			Jste spokojeni se stávající podporou vedení a dalšího vzdělávání v ekonomii od vedení?		Celkem
			ano	ne	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	10 100,0%	0 0%	10 100,0%
	SOŠ	Četnost %	8 80,0%	2 20,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	18 90,0%	2 10,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test Počet platných případů	20	,474

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi vyučujícími na gymnáziích a vyučujícími na středních obchodních školách v odpovědích na tuto otázku, $p = 0,474$.

100 % oslovených pedagogů gymnázií uvedlo, že je spokojeno se stávající podporou vedení, i v oblasti dalšího vzdělávání. U vyučujících SOŠ byl jeden respondent, který označil zápornou odpověď – důvod však nebyl uveden.

Je patrné, že vedení na obou typech škol podporuje rozvoj znalostí svých pedagogů, jen malá část respondentů (10%) je opačného názoru

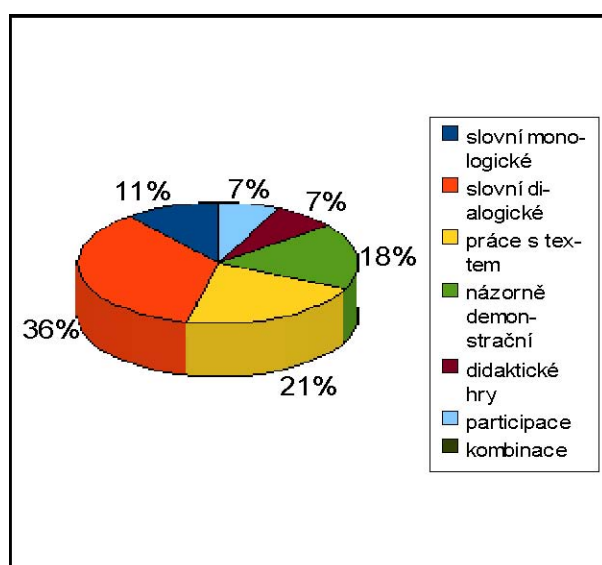
Položka č. 11: Jaké metody s oblibou používáte při výuce?

Tabulka č. 22:

	N	Relativní četnost [%]
slovní monologické	3	10,71
slovní dialogické	10	35,71
práce s textem	6	21,43
názorně demonstrační	5	17,86
didaktické hry	2	7,14
participace	2	7,14
kombinace	0	0
celkem	28	100

Metody užívané dotázanými učiteli jsou ideově navazující na otázku věnující se vlastním pedagogickým zdrojům. V této otázce odpovídali učitelé nejčastěji, že užívají slovní dialogické metody (36%), následované prací s textem (21%), metodou názorně demonstrační (18%), a čtvrtou preferovanou metodou je slovní monologická (11%). Didaktické hry a participace mají totožné zastoupení (7%).

Graf č. 18:

Graf názorně dokládá, že v celkovém hodnocení se učitelé shodují a uvádějí, že preferují dialog nad probraným textem, který názorně demonstrují a pak osobně zhodnotí.

Položka č. 12: Máte čas používat alternativní metody výuky?

Hypotéza: Více než 50 % vyučujících využívá při výuce alternativní metody.

Hypotéza byla ověřena na základě vypočítaných absolutních a relativních četností s využitím konstrukce 95% intervalu spolehlivosti (CI) pro populační pravděpodobnost dle vzorce:

$$p \pm 1,96 \sqrt{\frac{p(1-p)}{n}}$$

p   pravděpodobnost
n   absolutní četnost.

9 respondentů z 20, tedy 45,0 % (95% CI 23,2 % - 66,8 %) uvedlo, že při výuce využívá alternativní metody. Vzhledem ke skutečnosti, že interval spolehlivosti obsahuje hodnoty nižší než 50 %, nemůžeme hypotézu přijmout.

Tabulka č. 23:

	N	Relativní četnost [%]
ano	9	45,00
ne	11	55,00
celkem	20	100

Nevýhodou používání alternativních metod ve výuce je časová náročnost. Z tohoto důvodu 55% dotázaných nepoužívá tyto alternativní metody. Je však patrná snaha o aplikaci, byť v menším množství - 45% dotázaných.

Jak již jsem uvedl výše, pro mnoho dotázaných byla problematická především časová dotace na předepsané učivo, jeho množství a tedy nemožnost včlenit alternativní metody do běžné výuky.

Položka č. 13: Myslíte, že finanční gramotnost je dostatečně zahrnuta v RVP? Co byste změnili?

Kontingenční tabulka

			Myslíte si, že finanční gramotnost je dostatečně zahrnuta v RVP?		Celkem
			ano	ne	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	8 80,0%	2 20,0%	10 100,0%
	SOS	Četnost %	6 60,0%	4 40,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	14 70,0%	6 30,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test		,628
Počet platných případů	20	

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi vyučujícími na gymnáziích a vyučujícími na středních obchodních školách v odpovědích na tuto otázku, $p = 0,628$. 80 % oslovených učitelů gymnázií si myslí, že finanční gramotnost je dostatečně zahrnuta v RVP a není třeba v této oblasti nic měnit. S výrokem souhlasí 60 % vyučujících na SOS. Ti, kteří tento názor nesdílí, kritizují především malou časovou dotaci.

Z celého souboru respondentů se 70 % domnívá, že finanční gramotnost je v RVP zahrnuta dostatečně. 30 % je opačného názoru.

Položka č. 14: Co myslíte, že by měla přinést výuka finanční gramotnosti studentům?

Opět položka s možností volné odpovědi. Cituji některé z nich:

„Finanční rozhled především v soukromých investicích do bydlení a zařízení domácnosti, předcházení předluženosti domácnosti.“

„Lepší orientaci ve finanční problematice, schopnost vhledu, dovednost volit si v praktickém životě jen takovou finanční zátěž, kterou budou schopni zvládnout.“

„Alespoň základní přehled v základních finančních záležitostech – otázkou ale zůstává, jak je to v jejich věku bude zajímat!“

„Nic. Každý člověk musí umět žít s penězi, které vydělá. V ekonomice se učí hodnotit investice a přemýšlet o způsobech získání kapitálu. Pokud však nejsou od rodičů vedeni k šetrnosti a opatrnosti, zadluží se stejně jako náš státní rozpočet a většina domácností.“

Položka č. 15: Domníváte se, že většina vašich studentů se vyzná v různých nabídkách obchodních společností a dokázala by odhalit pro ně nevýhodnou nabídku?

Kontingenční tabulka

			Domníváte se, že většina Vašich studentů se vyzná v různých obchodních nabídkách obchodních společností a dokázala by odhalit pro ně nevýhodnou nabídku?		Celkem
			ano	ne	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	4 40,0%	6 60,0%	10 100,0%
	SOŠ	Četnost %	4 40,0%	6 60,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	8 40,0%	12 60,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test Počet platných případů	20	1,000

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi vyučujícími na gymnáziích a vyučujícími na středních obchodních školách v odpovědích na tuto otázku, $p = 1,000$. Na obou typech škol se dva dotázaní domnívají, že jejich studenti obstojí v záplavě nepřeborného množství nejrůznějších nabídek, a dokázala by účinně rozpoznat pro ně nevýhodnou nabídku. Tři učitelé z gymnázií (60 %) a čtyři z SOŠ (60 %) nevěří, že by jejich studenti rozpoznali nevýhodnou nabídku. Učitelé jasně hodnotí schopnost, či spíše neschopnost, svých studentů rozpoznat nevýhodnou nabídku, jako nedostatečnou a to v 60%. Optimistických v této oblasti zůstává 40% pedagogů.

Položka č. 16: Máte v učebním programu možnost alternativního volitelného předmětu na výuku ekonomie se zaměřením na finanční gramotnost?

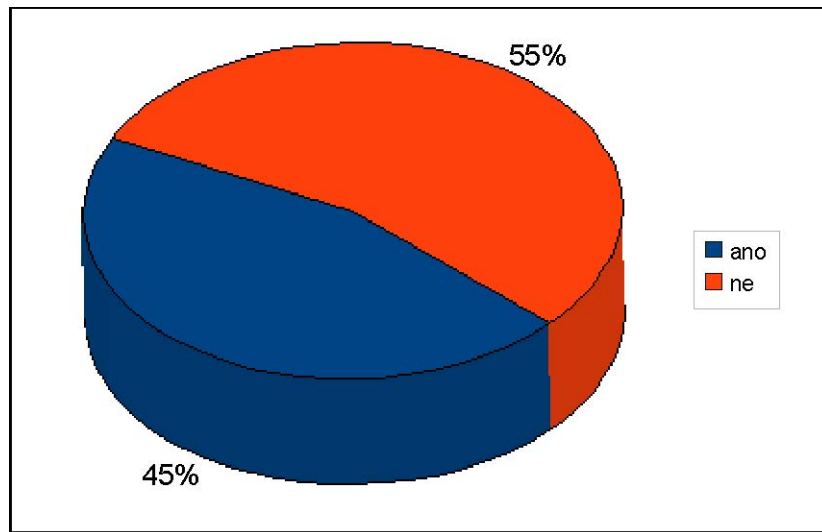
Kontingenční tabulka

			Máte v učebním programu možnost alternativního volitelného předmětu na výuku ekonomie se zaměřením na finanční gramotnost?		Celkem
			ano	ne	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	5 50,0%	5 50,0%	10 100,0%
	SOŠ	Četnost %	4 40,0%	6 60,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	9 45,0%	11 55,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test Počet platných případů	20	1,000

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi vyučujícími na gymnáziích a vyučujícími na středních obchodních školách v odpovědích na tuto otázku, $p = 1,000$. Tato otázka dokládá, kolik existuje alternativních volitelných předmětů, které jsou na gymnáziích a na SOŠ pro studenty se zájmem o ekonomii a finanční gramotnost. Je také patrné, že větší možnosti dávají gymnázia (50%) oproti SOŠ (40%), kde jen čtyři dotázaní uvádí tuto možnost. Naopak šest (60%) učitelé SOŠ odpovědělo negativně.

Graf č.22:

Nejčastěji uváděné volitelné předměty ekonomického zaměření jsou ekonomický seminář, ekonomické výpočty a integrovaný ekonomický předmět. V celkovém souboru větší část škol (55%) nemá v nabídce alternativní volitelné předměty zaměřené na výuku ekonomie a finanční gramotnosti.

Položka č. 17.: Myslíte si, že by vaši studenti ocenili rozšířenou výuku ekonomie se zaměřením na finanční gramotnost?

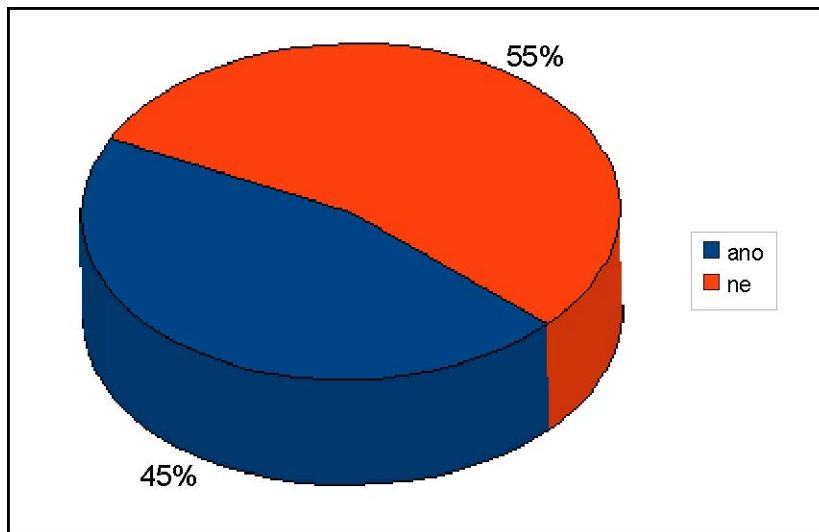
Kontingenční tabulka

			Myslíte si, že by Vaši studenti ocenili rozšířenou výuku ekonomie se zaměřením na finanční gramotnost?		Celkem
			ano	ne	
Na jaké škole učíte?	gymnázium	Četnost %	5 50,0%	5 50,0%	10 100,0%
	SOŠ	Četnost %	4 40,0%	6 60,0%	10 100,0%
Celkem		Četnost %	9 45,0%	11 55,0%	20 100,0%

	Hodnota	Oboustranná exaktní signifikance
Fisherův přesný test Počet platných případů	20	1,000

Fisherův přesný test neprokázal statisticky významný rozdíl mezi vyučujícími na gymnáziích a vyučujícími na středních obchodních školách v odpovědích na tuto otázku, $p = 1,000$. Výsledky jsou naprosto totožné s předchozí otázkou, kdy je zajímavé, že ti, co odpovídali kladně v otázce č.16, odpověděli i nyní kladně. Tam, kde je rozšířená výuka ekonomie, si učitelé myslí, že tuto možnost jejich studenti oceňují. Ti učitelé, kteří uvedli, že nemají v nabídce školy žádný alternativní předmět s ekonomickou tematikou, tvrdí, že ani jejich studenti, by neocenili existenci takového předmětu.

Graf č.23:

55% dotázaných si nemyslí, že by jejich studenti ocenili rozšířenou výuku ekonomie a finanční gramotnosti. 45% si myslí opak a potvrzují to existencí alternativních volitelných předmětů na svých školách.

7 Shrnutí

Stěžejní část dotazníků byla určena k ověření hypotéz.

Tou první z nich bylo, zdali mají studenti SOŠ lepší znalosti finanční gramotnosti než na gymnáziích. Vycházel jsem z toho, že předpokládaný rozsah učiva na SOŠ z oblasti finanční gramotnosti bude rozsáhlejší a podrobnější. Množství specializovaných předmětů na finanční gramotnost je na SOŠ již z podstaty vyšší a obvykle v kontrastu s množstvím informací finanční gramotnosti na gymnáziích, kde jde především o výuku základů společenských věd a případných volitelných povinných či nepovinných předmětů. Z vyplněných dotazníků však jasně vyplývá, že situace je zcela opačná. Moje první hypotéza byla vyvrácena. Druhou hypotézou pro studentský dotazník byla hypotéza, že studenti gymnázií a středních obchodních škol odpovídají v dotazníku, který se týká výuky ekonomie a problematiky finanční gramotnosti stejně. Zjištěné výsledky se také nepotvrdily a bylo naopak zjištěno, že studenti gymnázií jsou lépe informováni, než jejich kolegové se SOŠ.

Ve čtyřech položkách jsem zkoumal zaujetí dotázaných oborem ekonomie a problematikou finanční gramotnosti.

V položce č. 2 považuje 94% gymnazistů výuku ekonomie a finanční gramotnosti za užitečnou a důležitou pro další život, u studentů SOŠ je tento názor totožný jen u 76%. Je však potěšující, že celkově 85% všech dotázaných považuje tuto výuku za důležitou.

V položce č. 3 jsem sledoval aktivitu ve znalosti aktualit v ekonomii a zjistil jsem vyšší zájem o danou oblast u studentů gymnázií než u studentů SOŠ.

V položce č. 4 byli studenti dotázáni, zdali budou chtít pokračovat ve studiu na vysoké škole. Výsledkem je 61% kladných odpovědí. Na gymnáziích je však patrné mnohem větší nadšení (82%) o vysokoškolské studium.

V položce č. 6 bylo cílem zjistit úroveň spokojenosti dotázaných studentů s výukou ekonomie. Přestože znalostmi a nadšením ztrácejí na gymnazisty, jsou spokojenější studenti SOŠ (84%), oproti 71%

gymnazistů. Celkově se dá konstatovat spokojenost u 77% všech dotazovaných respondentů. Předchozí zjištění dokládají velkou úroveň a potřebu informovanosti na gymnáziích a jasně dokládá menší zájem studentů SOŠ o danou látku.

V dalších dvou položkách jsem zjišťoval úroveň znalostí pojmů z ekonomie a finanční gramotnosti.

V položce č. 5 jsem se dotazoval na konkrétní znalosti - pojmy, se kterými se mohou denně dotazovaní setkávat ve všech médiích a běžném životě, i ve své rodině. Co je to HDP mi vysvětlilo zcela celkem 11%, částečně 71% a vůbec 18% studentů – na gymnáziích však byli úspěšnější. V další podotázce, co je to DPH, se znalosti zlepšily. 32% všech studentů ví co to je, 54% má jen částečnou znalost a 14% vůbec netuší, o co jde. Nutné je ale uvést, že studenti gymnázií byli opět výrazně lepší a podstatná část přesných odpovědí je z gymnázií. Úvěr mi souhrnně vysvětlilo 69% dotázaných. Gymnazisté byli úspěšnější. V poslední podotázce – jaký je rozdíl mezi finančním a operativním leasingem, se mi dostalo minima správných odpovědí, jen 2%, zbytek dotázaných vůbec netuší o existenci operativního leasingu.

V položce č. 10 byli studenti dotázáni na znalosti, které jsou důležité pro jejich život po praktické stránce, stránce finanční gramotnosti. Prvně jsem se ptal na počet účastníků stavebního spoření. Gymnazisté využívají tohoto produktu ze 72 %, studenti SOŠ jen z 51% dotázaných, celkem více než polovina (62 %) studentů má stavební spoření. Penzijní připojištění, jako jeden ze tří pilířů důchodové reformy celkově využívá jen 17 % všech studentů a kapitálového životního pojištění, tedy dlouhodobého zajištění pojištěných využívá jen pouhých 8 % dotázaných. Z předložených výsledků je patrné, že gymnazisté mají širší konkrétní znalosti, jak z oblasti ekonomie, tak z finanční gramotnosti. Opět se potvrzuje jejich vyšší informovanost a zájem.

V posledních třech otázkách mě zajímalo obecné pojetí finanční gramotnosti. Znalost pojmu, přesvědčení o výhodnosti znalosti pojmu a zájem na zvyšování úrovně konkrétních znalostí finanční gramotnosti.

Z výsledků položky č. 7 vyplývá, že celkem 40 % studentů ví, co je to finanční gramotnost, avšak celých 60 % kladných odpovědí je z

gymnází a jen 21 % je znalých na SOŠ. Znovu je patrný náskok gymnazistů.

Položku č. 8 vyplňovali jen ti studenti, kteří v předchozí položce odpověděli kladně. Bylo jich 54 dotázaných. Drtivá část (94 %) si myslí, že finanční gramotnost je důležitá v dnešní době.

Položka č. 9 byla zaměřena na zájem zlepšovat svou znalost finanční gramotnosti. Odpovídali opět jen ti studenti, kteří kladně odpověděli v položce č. 7 a i zde se opakoval trend z předchozích položek. Studenti gymnází chtějí více vědět a prohlubovat svou finanční gramotnost (88 %). Na SOŠ je zájem nižší, jen 79 %. Celkově se chce dále vzdělávat v této oblasti 85 % studentů. I zde je vidět větší progresy u studentů gymnází. Jejich informovanost, znalost a zájem o finanční gramotnost je celkově ve všech sledovaných položkách vyšší než u studentů SOŠ.

Výsledky celého dotazníku pro studenty jasně dokazuje, že studenti SOŠ nemají takový zájem o studium ekonomie a finanční gramotnosti jako studenti gymnází. Souhrnný zájem, aktivita, znalosti jsou vyšší na gymnáziích. Studenti SOŠ přes veškerou specializaci a možnosti nejsou znalejší, aktivnější. **Hypotéza, ve které se domnívám, že studenti na SOŠ jsou lepšími ve znalostech ekonomie a finanční gramotnosti se nepotvrdila.** Opak je pravdou.

První hypotéza určená učitelům se zaměřila na druhý typ dotazníků, který byl určen vyučujícím na SOŠ a gymnáziích. Jeden z vytyčených cílů zde bylo ověřit, zda dotazovaní učitelé považují úroveň finanční gramotnosti a výuky na SOŠ/gymnáziích za přijatelnou. Druhá hypotéza byla zaměřena na využívání alternativních metod ve výuce, třetí se zabývala dalším vzděláváním dotazovaných pedagogů, čtvrtá se zaměřovala na míru důvěry ve schopnosti svěřených studentů a poslední nulová hypotéza zjišťuje míru podobnosti odpovědí dotázaných učitelů obou typů škol.

Shrnutí druhé části se dá rozdělit do čtyř okruhů. V prvním okruhu jsem zjistil, jakým učitelům jsem rozdál dotazníky. Ve druhém okruhu jsem definoval zdroje informací a materiály, ze kterých čerpají při výuce,

metody jaké ve výuce používají a jejich postoj k alternativním metodám. Součástí tohoto okruhu bylo i popsat názory vyučujících na finanční gramotnost v RVP, a co by podle nich měla finanční gramotnost přinést jejich studentům. Třetí okruh se zabývá možnostmi dalšího vzdělávání dotázaných a poslední čtvrtý okruh je zacílen na existenci/neexistenci alternativních předmětů a postoj studentů k existenci daných alternativ, součástí tohoto okruhu je i míra důvěry učitelů ve znalosti studentů.

První okruh je zaměřen na učitele a v položce č. 1 jsem zjistil již tušené, všichni dotázaní mají vysokoškolské vzdělání, položka č. 3 upřesnila typ vysokoškolského vzdělání v počtu pěti absolventů pedagogických fakult a šesti absolventů vysoké školy ekonomické, toto zjištění pak bylo potvrzeno v položce č.4, kde dnes pět magistrů učí na gymnáziu a šest inženýrů na SOŠ. Položka č. 2 pak konkrétněji upřesňuje aprobaci na čtyři učitele ZSV, šest ekonomů s pedagogickým minimem a jednoho se zcela jinou aprobací. Položka č. 5 zjišťuje délku praxe dotazovaných učitelů, která vychází v průměru na 7 let a osm měsíců (7,7 roku).

Druhý okruh je zaměřen na zdroje a metody. U položky č.6 bylo možno volné odpovědi. Nejčastěji uváděli jako zdroj informací učebnice, internetové aktuality, noviny a odborné časopisy. Někteří uvedli své poznámky ze studií a několik odpovědí se odvolává na platné zákony a právní normy. Položka č. 7 je věnována didaktickým pomůckám, jimiž nejčastěji jsou počítače (internet), pak učebnice, následně časopisy a shodně pracovní materiály s dataprojektory, hry jsou uváděny nejméněkrát. Položka č. 11 zkoumá oblíbené metody výuky, kdy nejčastější odpovědí je slovní dialogická, kterou vyučující podpoří prací s textem. Dále je často využívána názorně demonstrační metoda a potvrdí monologická slovní metodou, nejméně často metoda hry a participace. V položce č. 12 se dotazují na možnost užít alternativních vyučovacích metod, kdy šest z dotázaných pedagogů nevyužívá výukových alternativ především pro jejich časovou náročnost, pět vyučujících se nebrání alternativám. Položka č. 13 je věnována rozsahu finanční gramotnosti v RVP a případným změnám. Většina oslovených (70 %) si myslí, že finanční gramotnost je dostatečně zastoupena v RVP. Ostatní (30 %)

kritizují především malou časovou dotaci. V položce č. 14 byla opět možnost napsat volnou odpověď - zabývala se přínosem finanční gramotnosti studentům dle vyučujících, kdy je většinovým názorem možnost většího rozhledu a jistoty ve vedení domácího rozpočtu, prevenci předluženosti domácnosti, umění účinně investovat a aktivně se starat o finance.

Třetím okruhem jsou možnosti vyučujících v dalším vzdělávání. V položce č. 8 uvádí 65 % dotázaných pedagogů, že se účastní kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, což značí většinový aktivní přístup k sebevzdělávání. Položka č. 9 se zaměřila konkrétně na kritéria při výběru kurzu. Nejčastěji motivují dotázaného kvalitní informace (43 %), jeho vlastní iniciativa (36 %), kreditová atraktivita (14 %) a jen ze 7 % rozhoduje dotázaného nadřizený. Poslední položkou tohoto okruhu je spokojenost vyučujících se stávající podporou a dalším vzděláváním v ekonomii od vedení, kdy souhrnně 90 % kantorů je spokojeno a jen 10 % není spokojeno.

Čtvrtý okruh je zacílen na možnosti alternativních předmětů pro studenty, myšlenou přijatelnost těchto předmětů a schopnosti studentů. Položka č. 16 zjišťuje možnosti existence alternativního volitelného předmětu na jejich působišti, kdy 50 % gymnaziálních učitelů potvrzuje možnost takového předmětu na škole a naopak 60 % učitelů SOŠ vyvrací možnost takového předmětu na jejich škole. V položce č. 17 – zda se učitelé domnívají, že by studenti ocenili existenci takového předmětu - jsou výsledky naprosto identické s položkou č. 16. Poslední položkou zkoumanou v tomto okruhu je č. 15, kde jsem chtěl zjistit, jakou důvěru ve znalosti svých studentů mají jejich vyučující. Je smutné, že 60 % všech dotázaných vyučujících si myslí, že jejich studenti se účinně nevyznají v nabídkách obchodních společností, a že by nedokázali odhalit pro ně nevýhodnou nabídku.

Z výsledků výzkumu vyplynulo, že **hypotéza, že dotázaní učitelé jsou spokojeni s úrovní finanční gramotnosti a výuky ekonomie na SOŠ/gymnáziích a považují ji za přijatelnou, je z technické a profesní stránky potvrzena.** Paradoxně úroveň finanční gramotnosti svých studentů jako přijatelnou chápe jako jen 36% dotázaných.

Závěr

Každý člověk v naší společnosti má být gramotný. Měl by zvládat základní trivium, tedy měl by umět číst, psát a počítat. Umí-li tyto tři věci, nic mu nebrání získat byť jen základní dovednosti v práci s financemi. V dnešní době by si měl každý uvědomit svůj podíl na personální zodpovědnosti a nespoléhat za žádných okolností na opatrovnické, ochranářské zásahy státu, ale započít s aktivní tvorbou svého nezávislého kapitálu. Finanční gramotnost je cestou, jak se orientovat v základních principech finančních operací denní potřeby, měla by to být cesta jak se chránit před finanční nestabilitou, před rozhodnutími, která mohou být velmi drahá. Výuka finanční gramotnosti je tedy vhodná pro každého a má patřit k základním znalostem každého občana.

Zaměřil jsem se na srovnání takových znalostí ve středním školství a to na gymnáziích a středních odborných školách, kdy se mi dostalo zajímavých výsledků a zjištění. Přestože jsem se domníval, že studenti specializovaných škol, na kterých mají mnoho odborných předmětů, budou lépe chápat důležitost finanční gramotnosti, bylo zarážející, jak ve srovnání se znalostmi, přístupem a postoji studentů gymnázií, dopadli. Výsledné hodnocení dotazníků odevzdaných studenty středních odborných škol vykazovalo téměř vždy horší hodnoty než u gymnazistů. Nadšení pro další vzdělávání, chuť objevovat a nadále se vzdělávat je mnohem větší na gymnáziích. Tito studenti jsou nadšeni z každého nového poznání a vykazují větší nespokojenost s rozsahem informací k finanční gramotnosti, jejich učitelé se častěji vzdělávají a jsou více aktivní při tvorbě alternativních volitelných předmětů, čehož si jejich studenti cení, přesto by rádi měli více možností a jejich učitelé také. Naopak u studentů SOŠ je čitelná apatie k novým informacím, nechť dalšího rozvoje a z dotazníků, které jsem rozdál na těchto školách to jasně vyplývá. Nezávisle se mi pak tyto výsledky potvrdily i při nezávazných rozhovorech s učiteli na školách o jejich práci a zkušenostech z vyučovací praxe. Je patrná tendence studentů SOŠ po skončení střední školy

vstoupit do praktického života. Celý výzkum pak na mě působil dojmem, že učitelé (magistři i inženýři) jsou nadšeni do vzdělávání, ale naráží na různou míru nepochopení, nezájmu a odmítání u svých studentů. Lépe tento problém zvládají kantoři absolvující pedagogické fakulty, jakékoli délky praxe, než vystudovaní ekonomové s pedagogickým minimem.

Jsem přesvědčen, že důležitost zkoumané látky je nezměrná a velmi důležité je, aby došlo k hlubšímu pochopení základních principů finančních operací v co nejširším spektru vzdělávaných jedinců. Podle mého názoru by se mělo začít s výukou praktické finanční gramotnosti již na druhém stupni základních škol, a to třeba formou her v rámci volitelného předmětu, což by mělo být nadále rozvíjeno na navazujícím stupni vzdělání. Nebudeme-li se věnovat tomuto směru vzdělávání, bude to stát mnoho lidí mnoho peněz a postihne to jak jedince, tak i stát jako takový. Ukázkou je již dnes souhrn toho, co dlužíme jako jednotlivci i jako stát. Jak můžeme hospodařit dobře na státní úrovni, když to neumíme na té privátní? Dnes se dá opravit nemnoho ze stavu, který panuje ve financích, ale musíme změnit finanční návyky a chování budoucích generací, které nastoupí za několik let. Tím, domnívám se, předejdeme dalšímu růstu zadluženosti nás všech.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník pro studenty

Příloha č. 2: Dotazník pro vyučující

Příloha č. 3: Ukázka časově tématického plánu

DOTAZNÍK PRO VYUČUJÍCÍ

Dobrý den,

jmenuji se Jan Ponížil a jsem studentem 5. ročníku oboru Učitelství pedagogiky a ZSV pro SŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci tohoto studia zpracovávám diplomovou práci na téma: „Výuka ekonomie na středních školách a problematika finanční gramotnosti“. Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, které mi velmi pomůže. Dotazníky i jejich zpracování je anonymní, nemusíte se tedy obávat napsat pravdivé odpovědi. ☺

Vybrané odpovědi, prosím, označte křížkem, případně je dopište za otázku.

Děkuji za spolupráci, Jan Ponížil.

1. Máte pedagogické vysokoškolské vzdělání?

- ano (pokračujte, prosím, otázkou č.2)
- ne (pokračujte, prosím, otázkou č.3)

2. Jakou máte aprobaci?

.....

.....

3. Napište, prosím, Vaše nejvyšší dosažené vzdělání a obor.

.....

.....

4. Na jaké škole učíte?

- gymnázium
- SOŠ

5. Jak dlouho učíte ekonomii (nebo obor zabývající se finanční gramotností)?

.....

.....

6. Napište, prosím, jaké informační zdroje používáte k přípravě na výuku.

.....

.....

.....

.....

7. Jaké didaktické pomůcky k výuce využíváte?

- učebnice
  - pracovní materiály (pracovní sešity, studijní návody, sbírky úloh, apod.)
  - časopisy
  - počítače a počítačové programy, internet
  - dataprojektory, zpětné projektory
  - hry
  - jiné
- (vypište).....
.....
.....

8. Účastníte se kurzů a programů pro další vzdělávání pedagogických pracovníků?

- ano (pokračujte, prosím, otázkou č.9)
- ne

Pokud jste zaškrtnli odpověď „ne“, uveďte, prosím, důvody:

.....
.....
.....

9. Jaká kritéria při Vašem výběru kurzu jsou rozhodující?

- nadřazený
  - vlastní iniciativa
  - upřednostňujete především kurzy s akreditací
  - je pro Vás rozhodující především kvalita informací, přednášející, atd.
  - jiné
- (vypište).....
.....

10. Jste spokojeni se stávající podporou vedení a dalšího vzdělávání v ekonomii od vedení?

- ano
- ne

Jaká je Vaše představa, co byste rádi upravili?

.....
.....
.....
.....
.....

11. Jaké metody výuky s oblibou používáte při výuce?

- slovní monologické
- slovní dialogické
- práce s učebnicí, s knihou
- názorně demonstrační
- didaktické hry
- participace
- kombinace (tři hlavní): -
-
-

12. Máte čas používat alternativní metody výuky?

- ano
- ne – proč:

.....
.....
.....
.....

13. Myslíte, že finanční gramotnost je dostatečně zahrnuta v RVP? Co byste změnili?

.....
.....
.....
.....

14. Co myslíte, že by měla přinést výuka finanční gramotnosti studentům?

.....
.....
.....
.....

15. Domníváte se, že většina Vašich studentů se vyzná v různých obchodních nabídkách obchodních společností (např.: reklamy bankovních, leasingových či úvěrových firem, pojišťoven a jiných finančních institucí) a dokázala by odhalit pro ně nevýhodnou nabídku?

- ano
- ne

16. Máte v učebním programu možnost alternativního volitelného předmětu na výuku ekonomie se zaměřením na finanční gramotnost?

ano – jaké:

.....
.....
.....
.....

ne (pokračujte, prosím, otázkou č.17)

17. Myslíte si, že by Vaši studenti ocenili rozšířenou výuku ekonomie (volitelný předmět) se zaměřením na finanční gramotnost?

ano – proč:

.....
.....
.....
.....

ne – proč:

.....
.....
.....
.....

DOTAZNÍK PRO STUDENTY

Dobrý den,

jmenuji se Jan Ponížil a jsem studentem 5. ročníku oboru Učitelství pedagogiky a ZSV pro SŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci tohoto studia zpracovávám diplomovou práci na téma: „Výuka ekonomie na středních školách a problematika finanční gramotnosti“. Prosím Vás o vyplnění následujícího dotazníku, který mi velmi pomůže. Dotazníky i jejich zpracování je anonymní, nemusíte se tedy obávat napsat pravdivé odpovědi. ☐

Vybrané odpovědi, prosím, označte křížkem, případně je dopište za otázku.

Děkuji za spolupráci, Jan Ponížil.

1. Jste studenty:

- gymnázia
- SOŠ

2. Považujete výuku ekonomie a finanční gramotnosti za užitečnou a důležitou pro Váš další život?

- ano
Proč ano?

.....
.....
.....

- ne
Proč ne?

.....
.....
.....

3. Sledujete aktuální dění v ekonomice?

- ano
- ne

4. Pokud se připravujete ke studiu na vysoké škole, napište, prosím, jakého zaměření, popř. oboru.

.....
.....
.....

5. Prosím stručně vysvětlete tyto pojmy.

a) HDP (co znamená tato zkratka a vysvětlete)

.....
.....
.....

b) DPH (co znamená tato zkratka a vysvětlete)

.....
.....
.....

c) co je úvěr

.....
.....
.....

d) rozdíl mezi finančním a operativním leasingem

.....
.....
.....

6. Jste spokojeni se stávající výukou ekonomie na Vaší škole?

- ano
- ne

Pokud jste uvedli odpověď „ne“, co byste rádi změnili?

.....
.....
.....
.....

7. Víte co je to finanční gramotnost?

- ano
- ne (prosím, pokračujte otázkou č.10)

8. Myslíte, že je dobré být v dnešní době finančně gramotný?

- ano

Proč?.....
.....

- ne

Proč?.....
.....

9. Chtěli byste si zlepšit svou finanční gramotnost?

- ano
- ne

10. Využíváte některý z těchto produktů?

Stavební spoření	☐ ano	☐ ne
Penzijní připojištění	☐ ano	☐ ne
Kapitálový životní program	☐ ano	☐ ne

11. Pokud jste uvedli v otázce č. 10 někde odpověď NE, napište, prosím, proč:

.....

.....

.....

.....

**OBCHODNÍ
 AKADEMIE
 PŘEROV**

Obchodní akademie a Jazyková škola

s právem státní jazykové zkoušky, Přerov, Bartošova

24

TÉMATICKÝ PLÁN – OBCHODNÍ AKADEMIE			
Vyučující:	Trnčáková, Měšťánek	Školní rok:	2008/2009
Předmět:	EKO	Třída:	1. A, 1. B
Hodin týdně:	3	Hodin za rok:	102

Měsíc	Číslo hodiny	<u>Název tématického celku</u> Téma vyučovací hodiny	Počet hodin	Poznámky
září		I. Základní ekonomické pojmy	15	
	1. – 5.	Potřeby, statky, služby, spotřeba		
	6. – 9.	Zboží, nabídka, poptávka, trh, tržní mechanismus		
	10. – 11.	Hospodaření a efektivnost		
říjen	12. – 16.	Výrobní činitelé v podniku – práce, dlouhodobý majetek, oběžný majetek	36	
		II. Podnikání jako základ tržní ekonomiky		
	17. – 20.	Podnikání		

listopad	21. – 24.	Právní formy podnikání		
	25. – 32.	Živnosti ohlašovací a koncesované		
prosinec	33. – 37.	Obchodní společnosti- znaky a členění		
	38. – 41.	Akciová společnost		
leden	42. – 43.	Veřejná obchodní společnost		
	44. – 45.	Společnost s ručením omezeným		
	46. – 47.	Komanditní společnost		
	48. – 51.	Družstvo, tiché společenství, smlouva o sdružení		
únor	52. – 53.	Řízení podniku		
		III. Podnikové činnosti	43	
	54. – 63.	Hospodaření s dlouhodobým majetkem		
březen	64. – 68.	Hospodaření s materiálem		
	69. – 72.	Zaměstnanci a jejich odměňování		
duben	73. - 80.	Mzdové předpisy		
	81. - 84.	Výpočet mezd		
květen	85. - 92.			
	93.	Hlavní činnost podniku (organizace)		
	94.	Prodejní činnost		
		IV. Finanční hospodaření podniku	8	
červen	95. – 96.	Tržby a výnosy, náklady, kalkulace vlastních nákladů		
	97. – 100.	Úroky		
	101. – 102.	Hospodářský výsledek podniku, ceny, okolí podniku		

Literatura		
1.	Novotný a kol.	Základy podnikové ekonomiky (pro 1. ročník OA)
2.	Klínský, Münch	Ekonomika 1 pro obchodní akademie a ostatní stření školy
3.	Denní tisk a časopisy s ekonomickou tematikou	

Zpracoval:	Měšťánek	Dne:	8. 9. 2008
Schválil vedoucí předmětové sekce:	Hlaváčová	Dne:	8. 9. 2008
Schválila ředitelka školy (zástupce ředitelky):		Dne:	

Seznam použité literatury

- BLAŽEK, Jiří. *Základy ekonomie 1*. Brno: Masarykova Univerzita, 2002. 216 s. ISBN 80-7239-095-3
- HOLMAN, Robert. *Základy ekonomie: pro studenty vyšších odborných škol a neekonomických fakult VŠ*. Praha: C.H.Beck, 2000. 360 s. ISBN 80-7179-434-1
- HOLMAN, Robert, a kol. *Dějiny ekonomického chování*. Praha: C.H.Beck, 2001. 544 s. ISBN 80-7179-631-X
- HOLOUŠOVÁ, Drahomíra, KROBOTOVÁ, Milena, a kol. *Diplomové a závěrečné práce*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2005. 120 s. ISBN 80-244-1237-3
- KALHOUS, Zdeněk, OBST, Otto. *Didaktika sekundární školy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. 188 s. ISBN 80-244-0599-7
- KIYOSAKI, Robert, T., LECHTER, Sharon, L. *Bohatý táta chudý táta pro mladé*. Praha: Pragma, 2005. 152 s. ISBN 80-7205-199-7
- HERTZOVÁ, Noreena, *Plíživý převrat*, Praha: Nakladatelství Dokořán, 2003. ISBN 80-865669-46-2
- BUCHANAN, Mark. *Všeobecný princip*. Praha: Baronet, 2004. ISBN 80-7214-644-0
- KIYOSAKI, Robert, T., LECHTER, Sharon, L. *Škola byznysu*. Praha: Pragma, 2001. 128 s. ISBN 80-7205-941-6
- BORSCHIED, P. *Virus času*. Praha: Mladá fronta/Edice Kolumbus, 2007. ISBN 978-80-204-1419-9
- BAUMAN, Zygmunt, *Globalizace*, Praha: Mladá fronta, 2000. ISBN 80-204-0817-7

KIYOSAKI, Robert, T., LECHTER, Sharon, L. *Proroctví*. Praha: Pragma, 2006. 320 s. ISBN 80-7205-237-3

KORÁB, Vojtěch, PETERKA, Jiří, aj. *Podnikatelský plán*. Brno: Computer Press, a.s., 2007. 216 s. ISBN 978-80-251-1605-0

LANDES, David, S. *Bohatství a bída národů*. Brno: BB/art, 2004. 632s. ISBN 807341-291-8

LECHTER, Michael, A. *Peníze jiných lidí*. Praha: Pragma, 2007, 378 s. ISBN 978-807349-044-7

MŠMT, *Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání obchodní akademie*. Praha: 2007.

PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. Praha: Portál, 2004. 384 s. ISBN 80-7178978-X

PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru*. Praha: Portál, 2000. 272 s. ISBN 80-7178-399-4

SEDLÁČEK, Tomáš. *Ekonomie dobra a zla*. Praha: 65. pole, 2009. 272 s. ISBN 97880-903944-3-8

SOJKA, Milan. KONEČNÝ, Bronislav. *Malá encyklopedie moderní ekonomie*. Praha: Libri, 2001. 272 s. ISBN 80-7277-032-2

SOROS, George. *Nové paradigma pro finanční trhy: Úvěrová krize 2008 a co dál*. Praha: Evropský literární klub, Vyšehrad 2009. 144 s. ISBN 978-80-7021-997-3

SPOLEČNÝ DOKUMENT MŠMT, MPO, MF ČR: *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. 2007

TOFFLER, Alvin. TOFFLEROVÁ, Heidi. *Nová civilizace: Třetí vlna a její důsledky*. Praha: Dokořán, 2001. 128 s. ISBN 80-86569-00-4

TOFFLER, Alvin. TOFFLEROVÁ, Heidi. *Válka a antiválka*. Praha: Dokořán, Argo, 2002. 304 s. ISBN 80-86569-16-0

VÝZKUMNÝ ÚSTAV PEDAGOGICKÝ V PRAZE. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: 2007.

WONNACOTT T. H., WONNACOTT R. J.: *Statistika pro obchod a hospodářství*, Victoria Publishing, 1996, ISBN 80-85605-09-0

GIDDENS, Anthony,,: *Sociologie*. Praha: Argo, Polity Press, 1997, ISBN 80-7203-124-4

CHRÁSKA, M., *Úvod do výzkumu v pedagogice*, Olomouc, UP Olomouc, 2003, ISBN 80-2440765-5

OBST, Otto., *Didaktika sekundárního vzdělání*, Olomouc, 2006, UP Olomouc: ISBN 80-244-1360-4, s.38

SOCHROVÁ, M., *Dějepis v kostce II.*, Havlíčkův Brod: FRAGMENT, 1999, ISBN 80-7200-339-9

Internetové zdroje:

Míra zadluženosti [online 2010-06-11]. Dostupný z WWW:
http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/tiskove_zpravy_55982.html

Český státní dluh [online 2010-06-11]. Dostupný z WWW:
<http://www.euroekonom.cz/grafy-data.php?type=cesko-statnidluh-rok>

Ekonomie. [online 2009-04-01]. Dostupný z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomie>

Ekonomika. [online 2009-04-01]. Dostupný z WWW:
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Ekonomika>

DPH [online 2010-05-11]. Dostupný z WWW:
<http://www.finance.cz/zpravy/finance/41559-co-je-treba-vedet-o-dph/>

Daně. [online 2009-04-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.testyzucetnictvi.cz/slovnicek-ucetnich-pojmu.php?pojem=dane>

HDP. [online 2010-04-05]. Dostupný z WWW:
http://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/h_ch.html

Aktiva. [online 2009-05-20]. Dostupný z WWW:
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Aktivum_\(%C3%BA%C4%8Detnictv%C3%AD\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Aktivum_(%C3%BA%C4%8Detnictv%C3%AD))

Pasiva. [online 2009-05-20]. Dostupný z WWW:
[http://cs.wikipedia.org/wiki/Pasivum_\(%C3%BA%C4%8Detnictv%C3%AD\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Pasivum_(%C3%BA%C4%8Detnictv%C3%AD))

Operativní leasing. [online 2010-05-14]. Dostupný z WWW:
<http://www.finance.cz/uvery-a-pujcky/informace/prubeh-leasingu/co-to-je/>

Penzijní připojištění. [online 2010-05-18]. Dostupný z WWW:
http://finance.idnes.cz/fi_penzprip.asp

Stavební spoření. [online 2009-04-03]. Dostupný z WWW:
<http://www.penize.cz/stavebni-sporeni>

Životní pojištění. [online 2010-06-06]. Dostupný z WWW:
http://finance.idnes.cz/zivotni-pojisteni-v-kostce-pojistky-za-stokoruny-i-za-tisice-p6c-poj.asp?c=A100427_1375673_poj_hru

Úvěr. [online 2009-05-14]. Dostupný z WWW:
<http://www.cnb.cz/cs/obecne/slovník/u.html>

F.A. Hayek. [online 2010-06-18]. Dostupný z WWW:
<http://www.libinst.cz/stranka.php?id=39>

F.S. Meyer. [online 2010-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.nhinet.org/failed.htm>

Newtonská fyzika: Autor Martin Zikmund, [online 2010-06-14]. Dostupný z WWW: <http://www.fyzika.webz.cz/index.php?clanek=35&title=Isaac%20Newton>

Moorův zákon [online 2010-03-06]. Dostupný z WWW: <ftp://download.intel.com/research/silicon/moorespaper.pdf>

Průměrný věk dožití [online 2010-06-05]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/nadeje_dozeni_a_prumerny_vek

Důchodová reforma [online 2010-02-02]. Dostupný z WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/4783>

Alternativní školství [online 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://www.alternativniskoly.cz/>

Slovní hodnocení [online 2010-04-05]. Dostupný z WWW: <http://clanky.rvp.cz/clanek/o/z/1328/KDY-A-JAK-POUZIVAT-SLOVNI-HODNOCENI.html/>

Míra inflace [online 2010-04-05]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/mira_inflace

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Jan Ponížil
Katedra:	Katedra společenských věd
Vedoucí práce:	Ing. Dora Assenza, Ph.D.
Rok obhajoby:	2010

Název práce:	Výuka ekonomie na středních školách a problematika finanční gramotnosti
Název v angličtině:	Education of Economics at Secondary School and problems of financial literacy
Anotace práce:	Tato diplomová práce se zabývá finanční gramotností na středních školách. Je zaměřena na znalosti a informovanost studentů v této oblasti. Její součástí je výzkumné šetření zjišťující úroveň finanční gramotnosti na středních školách v České republice.
Klíčová slova:	Finanční gramotnost, ekonomie, výuka, rámcový vzdělávací program
Anotace v angličtině:	This dissertation deals with financial literacy at Secondary School. It is aimed at students' knowledge in this field. One part of the dissertation is research, which investigates the level of financial literacy at secondary schools in the Czech Republic.
Klíčová slova v angličtině:	Financial literacy, Economics, education, Framework educational program
Přílohy vázané v práci:	3
Rozsah práce:	88 stran
Jazyk práce:	čeština